

T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’NİN SEÇİLMİŞ BAZI SEKTÖRLERİNDE İHRACAT
PERFORMANSINI BELİRLEYEN FAKTÖRLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nur SAĞIROĞLU

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Zübeyde Sevgi Gençay İnci

Haziran 2019

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezimi hazırladığım sürece yaptığı danışmanlıkla eğitimimi tamamlamam için her konuda sonsuz destek veren değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Sevgi Gençay İnci'ye sonsuz şükran ve minnetlerimi sunarım. Desteğini her zaman hissettiren ve bugünlere ulaşmamda en büyük katkı ve emeğe sahip olan anneme ve varlıkları hayatımdaki en büyük güç kaynağım olan aileme teşekkürü bir borç bilirim. Yüksek lisans tezim, yüksek lisans eğitimimi tamamlayıp mezun olmamı çok isteyen rahmetli anneannemin anısına ithaf edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
SEMBOL LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
TABLO LİSTESİ.....	viii
RÉSUMÉ.....	ix
ABSTRACT	xiv
ÖZET	xviii
GİRİŞ BÖLÜMÜ	1
1. BİRİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE’NİN SEÇİLMİŞ BAZI SEKTÖRLERİNDE İHRACAT PERFORMANSI.....	1
1.1. Türkiye’nin İhracat Stratejisi ve Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracat Performansına Genel Bakış.....	1
1.1.1. Türkiye’nin Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracatının Geçtiğimiz On Yıldaki Değişimi.....	1
1.1.2. Türkiye’nin Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhraç Ettiği Başlıca Ürünlerin Geçtiğimiz On Yıldaki Değişimi.....	6
1.1.3. Türkiye’nin İhracat Performansını Olumlu Etkileyen Başlıca Faktörler.....	7
1.1.4. Türkiye’nin Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracatını Engelleyen Başlıca Faktörler.....	10
1.2. Türkiye’nin Beyaz Eşya Sektöründe Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracat Performansı.....	11
1.2.1. Türkiye’de Beyaz Eşya Sektörüne Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	12
1.2.2. Türkiye’nin Beyaz Eşya Sektöründeki İhracatının Geçtiğimiz On Yıl İçin İncelenmesi.....	13
1.2.3. Türkiye’nin Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracatı Ele Alındığında Beyaz Eşya Sektörünün Payı.....	14
1.3. Türkiye’nin Hazır Giyim Sektöründe Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracat Performansı.....	15
1.3.1. Türkiye’nin Hazır Giyim Sektöründeki İhracatının İncelenmesi.....	15

1.3.2. Türkiye’de Hazır Giyim Sektörüne Ait Tanımlayıcı İstatistikler	16
1.3.3. Türkiye’nin Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracatı Ele Alındığında Hazır Giyim Sektörünün Payı.....	17
2. İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNE İHRACAT PERFORMANSINI BELİRLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ.....	19
2.1. Türkiye’nin Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracat Performansını Destekleyen Faktörlerin İncelenmesi.....	19
2.1.1. Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Uygulanan İhracata İlişkin Devlet Yardımlarının İhracat Performansına Etkileri.....	20
2.1.2. Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Uygulanan İhracata İlişkin Devlet Teşviklerinin İhracat Performansına Etkileri.....	23
2.2. Türkiye’nin Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracat Performansını Engelleyen Faktörlerin İncelenmesi.....	24
2.2.1. Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Uygulanan İhracata İlişkin Engellerin/Kotaların İhracat Performansına Etkileri.....	25
2.2.2. Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Uygulanan İhracata İlişkin Vergilerin İhracat Performansına Etkileri.....	27
3. SONUÇ.....	28
4. KAYNAKÇA.....	30
5. EKLER.....	33

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği
ARGE : Araştırma ve Geliştirme
AVRO : Avrupa Para Birimi
BKZ : Bakınız
BM : Birleşmiş Milletler
DEG : Değişim
DİR: Dahilde İşleme Rejimi
DT : Dış Ticaret
DTÖ : DÜnya Ticaret Örgütü
EUROSTAT : Avrupa Birliği İstatistik Ofisi
GEGS : Geniş Ekonomik Grupların Sınıflaması
GB : Gümrük Birliği
GBÖ : Gümrük Birliği Öncesi
GBS : Gümrük Birliği Sonrası
GSYİH : Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GTIP : Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
KDV : Katma Değer Vergisi
KKDF : Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu
OECD : Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TCMB : Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TL: TÜRK LİRASI
TİM : Türkiye İhracatçılar Meclisi
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD : Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
UNCTAD : Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
UNESCO : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
USD : Amerikan Doları

SEMBOL LİSTESİ

\$: Amerikan Doları
TL : Türk Lirası
 Σ : Toplam
% : Yüzde

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil.1.1: Ülke Gruplarına Göre İhracatın On Yıldaki Değişimi.....	5
Şekil 1.2: Türkiye'nin Yıllar İtibariyle İhracatın Rakamsal Gelişimi (1980-2023)...	8
Şekil.1.3: Ana Metal Sanayi ve Dayanıklı Tüketim Mallarında Sanayinde Üretici Fiyatlarının Son Beş Yıllık Değişimi (%).....	11

TABLO LİSTESİ

Tablo.1.1: Türkiye'nin Yıllara Göre Dış Ticareti 2009-2018.....	2
Tablo.1.2: Türkiye'nin Yıllar İtibariyle İhracatçı Firma Sayısı.....	3
Tablo.1.3: Ülke Gruplarına Göre Türkiye'nin Son 10 Yıldaki İhracat Rakamları.....	3
Tablo.1.4: Türkiye'nin Son 10 Yılda En Fazla İhracat Yaptığı 20 Ülke.....	4
Tablo.1.5: Ürün Gruplarına Göre Avrupa Birliği Ülkelerinin Son 10 Yıldaki İthalat Rakamları.....	6
Tablo.1.6: Başlıca Beyaz Eşya Ürünlerinin Son 10 Yılda Avrupa Birliği Ülkelerine İhracatı.....	12
Tablo 1.7: Beyaz Eşya Sektörünün Başlıca Ürünlerinin Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonları (G.T.İ.P).....	14
Tablo.1.8: Avrupa Birliği Ülkeleri'ne Yapılan Beyaz Eşya İhracatı Verileri.....	14
Tablo.1.9: Ürün Gruplarına Göre Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatı.....	16
Tablo.1.10: Hazır Giyim Ürünlerinin Son 10 Yılda Avrupa Birliği Ülkelerine İhracatı.....	17
Tablo.1.11: Avrupa Birliği Ülkeleri'ne Yapılan Hazır Giyim İhracatı Verileri.....	17
Tablo.1.12: 2017-2018 Türkiye'nin Ülkeler Bazında Hazır Giyim İhracatı.....	18
Tablo.1.13: Yürürlükte Bulunan Korunma Önlemlerine İlişkin Liste.....	26
Tablo.1.14: Ülke Gruplarına Göre Beş Yıllık İhracat Rakamları (2008-2012).....	28

RÉSUMÉ

L'objectif de cette étude intitulée "Les facteurs déterminants de la performance d'exportation de la Turquie dans certains secteurs sélectionnés" est en premier lieu d'évaluer les facteurs qui déterminent la performance d'exportation de la Turquie, en particulier les exportations vers les pays de l'Union européenne dans les secteurs sélectionnés et en deuxième lieu de présenter la performance d'exportation de la Turquie pour la dernière décennie. Il est prévu d'ici de faire une analyse des tableaux statistiques et des effets des obstacles potentiels pour les exportations et des aides d'État appliqués en Turquie et à l'Union européenne concernant la performance d'exportation dans les secteurs sélectionnés.

Dans notre monde en développement, les pays cherchent à sortir de leurs marchés nationaux et à s'ouvrir aux marchés étrangers afin de tirer parti des opportunités du marché mondial. La Turquie exporte également ses produits vers les pays dans le monde dans de nombreux secteurs. Les exportations de la Turquie vers les pays de l'Union européenne constituent également une place importante dans l'économie de la Turquie, vue sa position géopolitique.

Plus de la moitié du commerce extérieur de la Turquie se compose des échanges commerciaux avec le pays de l'Union européenne (UE) et donc les efforts de la Turquie pour devenir un membre de l'UE se poursuivent depuis des longues années. Lorsque le commerce extérieur de la Turquie vers l'Union européenne est évalué à nouveau en termes d'avantage concurrentiel et de sa performance d'exportation, les encouragements et restrictions gouvernementales sont directement liées aux coûts et aux performances d'exportation.

En raison de l'établissement de liens juridiques avec les pays de l'Union européenne et de l'être un pays membre de l'Union douanière, la Turquie jouit d'une position plus proche des États membres de l'UE sur le plan commercial, grâce à la libre circulation des marchandises sujettes à l'exportation. Les pays de l'UE et la Turquie s'approchent également en premier lieu par leur proximité géographique et en second lieu par leurs productions des produits et des services similaires, ainsi que par les préférences des consommateurs. Par conséquent, lorsque la proximité géographique et la similarité des préférences des consommateurs sont en question, le volume des échanges commerciaux augmente.

Dans la première partie de l'étude, la stratégie d'exportation de la Turquie depuis 1980 jusqu'à nos jours a été analysé et les chiffres d'exportation ainsi que les chiffres d'exportation spécifiquement vers l'Union européenne ont été d'essayer d'évaluer. La Turquie a appliquée des changements inhabituels par rapport aux politiques passées. Ainsi elle s'est ouverte à l'extérieur et à la compétitivité internationale avec l'objectif d'intégration à l'économie mondiale et elle a appliquée également une stratégie de commerce extérieur et d'industrialisation faisant point à la croissance d'exportation. (Seyidoglu, 1982).

Comme dans la plupart des pays en développement, la Turquie a également adopté une stratégie d'industrialisation orientée vers l'extérieur et le commerce

extérieur et l'exportation est devenue l'un des paramètres importants de la croissance économique depuis les années 1980.

On a observé que les chiffres d'exportation de la Turquie pour la décennie écoulée de 2009-2018 ont connu généralement une augmentation depuis les années 1980. On a observé aussi que le nombre d'entreprises exportatrices qui était d'environ 52 000 en 2009, a dépassé les 83 000 en l'an 2018. Avec l'Union douanière qui a vu le jour le 1er Janvier 1996, le volume des échanges commerciaux entre la Turquie et l'Union européenne a également été pris beaucoup d'ampleur et a atteint 168 milliards de dollars américaines en 2018.

Les derniers chiffres des importations des pays de l'Union européenne pour dix dernières années ont été examinés par groupes de produits, dont les principaux sont les machines et le matériel de transport, les combustibles minéraux solides, les huiles et autres produits manufacturés. On constate que les chiffres d'importation de ces groupes de produits ont considérablement augmenté au cours de la période de dix ans allant de 2009 à 2018.

Lorsqu'on évalue les chiffres d'exportation de la Turquie réalisés vers les pays de l'Union européenne et vers les autres pays durant la dernière décennie, il a été observé que les chiffres d'exportation réalisés vers les pays de l'Union européenne constituent au moins 40 % d'exportation totale de la Turquie à part le temps il a atteint la moitié de toutes les chiffres d'exportations en 2018. En outre, lorsqu'on prend en compte les vingt pays dont la Turquie a réalisée plus d'exportation dans la dernière décennie, il a été constaté que l'onze de ces vingt pays sont des pays membres de l'Union européenne et ainsi l'importance des pays de l'Union européenne dans le commerce extérieur de la Turquie a été tenté d'expliqué.

Les facteurs qui déterminent la performance d'exportation de la Turquie dans certains secteurs sélectionnés ont été mis en avant et la définition de performance d'exportation ainsi que leurs déterminants ont également été mentionné. La performance d'exportation a été décrite de nombreuses manières dans la littérature.

Pour la performance d'exportation, l'indicateur de la mesure dans laquelle les objectifs stratégiques et économiques des entreprises ont été atteints à la suite de la mise en œuvre de stratégies de commercialisation des exportations visant à améliorer les performances d'exportation (Çavuşgil et Zou, 1994: 4), dont nombreuses définitions telles que des résultats de comportement d'exportation avec une définition plus générale résultant des conditions spécifiques à l'environnement et à l'entreprise (Diamantopoulos et Kakkos, 2007: 1) et des résultats mitigés résultants des ventes internationales d'entreprises (Shoham, 1998: 61).

Lorsque le commerce extérieur de la Turquie vers l'Union européenne est évalué à nouveau en termes d'avantage concurrentiel et de sa performance d'exportation, il a été constaté que les encouragements et restrictions gouvernementales sont directement liés aux coûts et aux performances d'exportation.

Dans la première partie, les encouragements et les obstacles éventuels à la promotion des exportations sont discutés et leurs effets sur le commerce avec l'Union européenne sont évalués. Dans ce contexte, les encouragements à l'exportation

apparaissent comme un outil politique important apportant une contribution économique aux pays afin de soutenir la croissance des exportations. Les encouragements à augmenter les exportations sont également importantes en termes de part des exportations des pays et d'accroissement de la compétitivité des entreprises.

Compte tenu de ce qui précède, de nombreux pays bénéficient d'encouragements à l'exportation pour exporter les biens produits et accroître leurs exportations. Grâce aux encouragements, les exportations augmentent et le revenu national augmente également avec les exportations. En outre, avec l'augmentation des exportations, les devises étrangères sont acheminées vers le pays et le développement et la croissance économiques sont soutenus.

Les principales raisons des incitations à l'exportation d'un pays sont le développement économique, la croissance et la prospérité économiques, l'incitation de l'investissement et de la production, l'amélioration du processus d'accès à la production, l'amélioration de processus d'input relatifs à la production, l'amélioration du milieu d'investissement, la réalisation de l'équilibre socio-économique et la création d'emplois pour empêcher le chômage. En outre, dans cette partie de l'étude, les encouragements à l'exportation qui bénéficient la Turquie pour les exportations, les effets de ces encouragements au commerce avec l'Union européenne, ainsi que les empêchements et les quotas qui ont un effet défavorable sur l'exportation ainsi que les effets sur le commerce avec l'Union européenne ont été mentionnées.

Il a été observé que la production du secteur des appareils électroménagers en Turquie pour l'exportation est d'environ 75 % et un taux proche de l'ensemble d'exportation en question a été réalisé vers les pays de l'Union européenne. Les principaux facteurs affectant les exportations dans le secteur des appareils électroménagers sont examinés. Par exemple, en ce qui concerne les exportations des appareils électroménagers de la Turquie, les droits de douane appliqués à l'acier inoxydable et plat dans des matières premières utilisées pour la production du secteur des appareils électroménagers et le coût élevé affecte directement les fabricants et leur production.

Dans la dernière partie de ce chapitre, des analyse des tableaux statistiques relatives aux secteurs des vêtements prêt-à-porter et des appareils électroménagers, qui sont des secteurs sélectionnés, sont mentionnées et les évaluations sont effectuées dans ce cadre. La Chine, le Bangladesh, la Turquie, l'Inde et le Pakistan peut être considéré comme des pays avec lesquels les pays de l'Union européenne réalisent d'important commerce extérieur en importation dans le secteur des vêtements prêt-à-porter et qui la Turquie réalise d'exportations des vêtements prêt-à-porter.

La Turquie a une part importante dans des importations de vêtements prêt-à-porter faites par les pays de l'Union européenne. Les changements en chiffre par années sont traités en détail dans les chapitres correspondants.

Dans le passé récent qui est analysé à titre d'exemple, les pays dont la Turquie a réalisée plus d'exportation de vêtements prêt-à-porter au premier semestre 2018 sont l'Allemagne, l'Espagne, l'Angleterre, la Hollande, la France, l'Irak et l'Italie.

Une part importante des exportations de vêtements prêt-à-porter de la Turquie est composée du groupe de vêtements tricotés depuis plusieurs années. Encore une fois, au premier semestre de 2018, les vêtements tricotés représentaient environ la moitié du chiffre total des exportations.

L'un des principaux facteurs qui affecte la performance d'exportation dans le secteur de vêtements prêt-à-porter de la Turquie est la parité d'euro / dollar. Il a été constaté qu'au premier semestre de 2018, plus de 70 % des exportations des vêtements prêt-à-porter ont été réalisés en euro vers 28 pays membres de l'Union européenne. Étant donné que la performance d'exportation de la Turquie dans les secteurs mentionnés ci-dessus a été analysée dans cette étude, les dossiers électroniques de TÜİK (institut statistique turc) ont été pris comme référence.

Quant à la deuxième partie de l'étude, les facteurs déterminants la performance d'exportation de la Turquie vers les pays de l'union européenne dans le secteur des appareils électroménagers et de vêtements prêt-à-porter ont été examinés tout en tenant compte des explications empiriques du premier chapitre et le changement des facteurs en question depuis des périodes antécédentes jusqu'au ce jour pour l'exportations de la Turquie.

Les encouragements sont l'un des moyens d'intervention les plus importants dans l'économie d'un pays. L'Organisation mondiale du commerce (l'OMC) et l'Union européenne (l'UE) ont tenté de discipliner les encouragements sous-mentionnés pour l'exportation en raison des effets négatifs qu'elle ont eu sur le commerce international. Dans tous les pays en développement ou développés, différents programmes d'encouragement sont appliqués en termes de mise en œuvre.

Les réglementations douanières et la structure traditionnelle du protectionnisme existant dans le passé ont été essayées d'être éliminées et les pratiques d'encouragement des pays qui souhaitent prendre une part du commerce mondial dans le cadre de l'obtention d'un pouvoir concurrentiel mondial ou de la préservation de leur pouvoir actuel sont toujours en vigueur et continueront être en vigueur. Par conclusion, en tant que membre de l'OMC et de l'UE, la Turquie respecte les règles et codes du commerce multilatéral et développe des relations commerciales multilatérales. En plus, sa situation géographique construisant un pont entre plusieurs pays, la permet de voisiner l'Europe, la mer Noire, le Caucase, les pays de Balkans, l'Asie centrale, les pays de Moyen-Orient et les pays du nord africain.

En outre, bien que l'Union douanière ait augmenté le volume du commerce des pays de l'Union européenne avec la Turquie de manière significative, les accords de libre-échange qui ont été signés au fil du temps avec les pays tiers par les pays membres de l'Union européenne a révélé une situation défavorable pour la Turquie. En plus de cela, comme des augmentations et des diminutions qui se produisent dans les taux de change ont l'impact considérable sur les chiffres d'importation et d'exportation soit en détériorant, soit améliorant les termes d'échange de la Turquie. L'évolution constante des politiques de commerce extérieur, les technologies en développement permanence, les techniques de production, les produits alternatifs sont d'autres facteurs important qui affectent la performance d'exportation.

En plus des développements historiques mentionnés ci-dessus, les effets des aides d'État sur la performance des exportations mis en œuvre à l'Union européenne et à la Turquie ont été mis en avant avec les statistiques descriptives dans les secteurs sélectionnées en question. Les obstacles rencontrés pour l'exportation dans les pays de l'Union européenne et en Turquie ainsi que les effets des impôts sur la performance d'exportation ont été expliqués à nouveau par des données statistiques.

La dernière partie de l'étude qui est la conclusion évalue la performance d'exportation du dernier decennie de la Turquie vers les pays de l'UE sur les secteurs sélectionnés. Lors de la réalisation de cette analyse, les données historiques du secteur de vêtements prêt-à-porter et des appareils électroménagers, les rapports préparés pour ces secteurs et les statistiques sur les importations des pays membres de l'Union européenne ont été examinés.

ABSTRACT

The purpose of this study titled “Determining Factors of Export Performance of Turkey in Selected Sectors” is evaluating the factors that determine the performance of Turkey's total exports, in particular exports to European Union countries, in certain sectors and examining the analysis in terms of export performance of Turkey over the last decade. The effects of potential obstacles to the export performance and the state aid regarding exports in Turkey and European Union are evaluated and a statistical analysis of these impacts is aimed to be established for the selected sectors.

In our developing world, countries aim broadening to overseas markets instead of their internal markets in order to benefit from global market opportunities. Turkey exports its products in various sectors, to numerous countries in the world. The exports made to European Union (EU) countries by Turkey by virtue of its geopolitical position is of great importance in Turkey's economy.

Turkey's foreign trade predominantly consists of its trade with EU member states, and its efforts to join the EU continue for many years. After evaluating Turkey's foreign trade with the European Union in terms of competitive advantage and export performance, it has been found that incentives and constraints of states are directly related to the cost and export performance.

Owing to established links between Turkey and EU from legal aspects, and free movement of the goods that subject to export as a result of its membership of the Customs Union; Turkey is closer to the EU countries in respect of trade. EU countries and Turkey are geographically close to each other, in addition, they are similar in terms of producing similar goods and services as well as consumers' preferences. Therefore, when the geographical proximity and the similarity of consumers' preferences are concerned, the volume of trade increases.

In the first part of the study, Turkey's export strategies from 1980 to the present are discussed. In this section, export figures as a whole, along with the export figures that specific to the European Union will be evaluated. As yet begun the development of globalization in the early 1980s, Turkey has gone through peculiar changes considering its past policies, and it has implemented a strategy which prioritised international competition with the objective of ensuring integration with the world economy and which paid regard to the increase in the exports. (Seyidoğlu, 1982).

Similar to many other the developing countries, Turkey has adopted an outward-oriented industrialisation strategy, and since the 1980s, export and foreign trade has become crucial parameters of the economic growth.

Turkey's foreign trade between the years 2009 to 2018 has been examined and it has been determined that Turkey's export figures for the past ten years have mainly increased since the 1980s. Furthermore, the number of Turkey's exporter companies over the years has been examined, and it has been seen that the number of exporters, which was approximately fifty-two thousand in 2009, exceeded eighty-three thousand as of 2018. With the Customs Union agreement that signed on 1 January 1996, the trade volume between Turkey and the European Union has also been gained significant momentum and reached 168 billion US dollars in 2018.

The import figures of the EU countries in the last decade have been examined by product groups. Machinery and transportation equipment, solid mineral fuels, oils and such, and other manufacturing products are among the main product groups imported by the European Union countries. It is observed that the import figures of these product groups increased significantly in the ten-year period from 2009 to 2018.

Turkey's export figures of the last decade, in terms of exports to the European Union and other countries, are comparatively evaluated: exports to EU countries over the years constitute at least the 40% of Turkey's total exports and they have reached half of the total exports in 2018. Moreover, eleven of the twenty countries that present most of Turkey's exports in the last decade is a member of the European Union. In this regard, importance of European Union countries in Turkey's foreign trade has been emphasised.

It has been aimed to set forth the factors which determine Turkey's export performance in selected sectors. Likewise, the definition and determinants of export performance have been mentioned. Export performance is defined in many ways in the literature: as an indicator of the extent which strategic and economic firm objectives are achieved as a result of the implementation of export marketing strategies (Çavuşgil and Zou, 1994: 4); as a more general definition, as the result of export behaviours that emerge under conditions which are specific to the company and environment (Diamantopoulos and Kakkos, 2007: 1); and as the mixed results of the international sales of the firms (Shoham, 1998:61).

In the first part, the incentives and possible obstacles that support export are discussed and their effects on trade with the European Union are evaluated. In this context, export incentives appear as an important policy tool with economic contribution to countries in order to support the increase in exports. The incentives given to increase exports are also important in terms of the export share of the countries and the increase of the competitiveness of the firms.

In the light of the explanations given above, many countries benefit from export incentives for the purposes of exporting the produced goods and incrementing their exports. With the use of incentives, exports, and in parallel with the exports, national income increases. Consequentially, foreign exchange is brought to the country and economic development and growth are supported.

The main reasons for a country's export incentives are economic development, economic growth and prosperity, the promotion of investment and production, the improvement of the process of access to production, the improvement of the investment environment, the achievement of socio-economic balance and the increase of employment as a barrier to unemployment. Furthermore, the work of the export subsidies which benefit export-oriented Turkey in this department, to examine the effect of trade with the encouragement of the European Union as well as exports have been mentioned adversely affect barriers and quotas again focused on the effect of trade with the European Union.

The production of white goods sector in Turkey for export is about 75%, and a ratio close to all concerned are found to export to European Union countries. The main

factors affecting exports in the white goods sector are discussed. For example, in relation to Turkey's white goods exports and customs duties applied to flat stainless steel from raw materials used in the production of white goods sector and the costs of manufacturers due to the high cost directly affects their production.

In the last part of this section, statistical analyzes related to the apparel and white goods sector as selected sectors, are made and evaluations are made within this framework. Turkey's exports of ready-made garment and apparel industry which has the largest share of imports in the European Union countries, the main foreign trade made by countries; China, Bangladesh, Turkey, India and Pakistan.

Turkey has a significant share of apparel imports made by the countries of the European Union. Numerical changes by years are discussed in detail in the relevant sections. For example, with the most garment exports from Turkey in the first half of 2018, countries are Germany, Spain, England, Holland, France, Iraq and Italy.

An important part of Turkey's apparel exports consists of knitted garments for many years. Again, in the first half of 2018, knitted garment products account for about half of the total export figure.

In this study, factors affecting in Turkey's export performance in the apparel sector are examined. According to this, one of the most important factors affecting export performance in the apparel sector is the Euro / Dollar parity. In the first half of 2018, more than 70% of ready-made garments exports were made to 28 European Union member countries in Euro currency. In this study, for the export performance of Turkey in the sectors mentioned above, TUIK's electronic records are used.

By the second part of the study the factors determining the performance of Turkey's exports to the European Union Countries, taking into account empirical descriptions are examined in the first section of white goods and apparel industries and the change in the factors affecting Turkish exports from past to present is evaluated.

Incentives are one of the most important means of intervention in a country's economy. Due to the negative effects it has caused on international trade, the aforementioned export incentives are tried to be disciplined by both the World Trade Organization and the European Union.

In all developing or developed countries, different incentive programs are implemented for different purposes. Customs regulations and the traditional structure of protectionism have been tried to be eliminated with the regulations in the past, and the incentive practices of the countries that want to take a share from the world trade in the context of gaining global competitive power or preserving their current power are still going on.

In terms of Turkey, the direct effects of membership in the World Trade Organization in 1994 and the signing of the Customs Union Treaty in 1996, continue to this day. Thanks to Turkey's accession to the World Trade Organization, WTO decisions and practices, the removal of restrictions on the introduction of a free trade or protection measures are too impossible and Turkey is in a position adjacent to more than one region. To neighboring Turkey with Europe, the Black Sea, the Caucasus, the

Balkans, Central Asia, the Middle East and Africa, it is important in terms of establishing trade relations with many countries differently.

On the other hand, despite the increase of the Customs Union and the European Union countries as well as the trade volume to Turkey dramatically, free trade agreements which have been signed over time with third countries in the European Union member countries adversely affected the trade of Turkey. As well as, considering that the increases and decreases in exchange rates affect the import and export figures, also, the population today, the year in which the European Union and Turkey to join the Customs Union increased by 20 million. Factors such as imported products, continuously changing foreign trade policies, developing technologies, production techniques and alternative products that are made in order to meet the needs of the increasing population, affect the export performance.

In addition to the above-mentioned historical developments, the European Union and the effects on the performance of exports, exports to Turkey applied for government assistance in these selected sectors are put forward by descriptive statistics. European Union countries and the obstacles faced in Turkey for export, the export tax effects on performance are explained again supported by statistical data.

In the final section of the study, the evaluations made in terms of both the country group and selected sectors are discussed and the foreign trade of our country, which is currently in the process of becoming a member of the European Union, is analyzed in selected sectors. While conducting this analysis, the historical data of the ready-made garment and white goods sector, the reports prepared for these sectors and the statistics on imports of the European Union member countries are reviewed.

ÖZET

“Türkiye’nin Seçilmiş Bazı Sektörlerinde İhracat Performansını Belirleyen Faktörler” başlıklı bu çalışmanın amacı, Türkiye’nin ihracat performansını belirleyen faktörlerin özellikle Avrupa Birliği ülkelerine yapılan ihracatın seçilmiş bazı sektörlerde değerlendirilmesi olup söz konusu analizin geçtiğimiz on yıl için Türkiye’nin ihracat performansı açısından irdelenmesidir. Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de uygulanan ihracata ilişkin devlet yardımları ya da ihracata ilişkin olası engellerin ihracat performansına etkilerini gösteren istatistiksel tablo analizlerinin belirlenmiş sektörler için oluşturulması hedeflenmiştir.

Gelişen dünyamızda ülkeler küresel pazar fırsatlarından yararlanmak için ulusal pazarlarının dışına çıkarak yurtdışı pazarlara açılmayı hedeflemektedir. Türkiye’de Dünya’daki ülkelere birçok sektörde ihracat yapmaktadır. Türkiye’nin jeopolitik konumu itibariyle Avrupa Birliği ülkelerine yapmış olduğu ihracatı da Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri oluşturmaktadır.

Türkiye’nin dış ticaretinin yarısından daha fazlası Avrupa Birliği (AB) ülkelerine yaptığı ticaretten oluşmakta olup Türkiye’nin çok uzun yıllardır AB’ye üye olma çalışmaları devam etmektedir. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne dış ticareti ise yine rekabet avantajı ve ihracat performansı açısından değerlendirildiğinde, devlet teşvikleri ve kısıtlamaların maliyet ve ihracat performansı ile doğrudan ilişkili olduğu görülmüştür.

Türkiye’nin, Avrupa Birliği ülkeleriyle hukuki yönden de bağ kurması, Türkiye’nin Gümrük Birliği’ne üye bir ülke olması sebebiyle ihracata konu malların serbest dolaşımıyla AB ülkesi ülkelere ticari açıdan daha yakın bir konumda bulunmaktadır. Türkiye ile AB ülkeleri, ilk etapta coğrafi konum olarak yakınlığı ve benzer mal, hizmet üretmeleri ve de tüketicilerin tercihleri açısından da yakınlık gösteren ülkelerdir. Bu sebeple coğrafi yakınlık ve tüketicilerin tercihlerinin benzerliği durumları söz konusu olduğunda ticaret hacmi de artış göstermektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde, 1980’den günümüze Türkiye’nin ihracat stratejilerine değinilmiş olup hem tüm ihracat rakamları hem de Avrupa Birliği özelinde ihracat rakamları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Türkiye’de, küreselleşmeye ilişkin gelişmelerin henüz başlamadığı 1980’li yılların başlarında Türkiye geçmiş politikalarına göre alışılmamış değişikliğe gidildiği ve dışa açık, dünya ekonomisi ile bütünleşme hedefiyle uluslararası rekabeti ön planda tutan, dış ticaret ve sanayileşme stratejisi uygulanmış olup ihracata yönelik büyümeyi dikkate alan bir değişikliğe gidilmiştir (Seyidoğlu, 1982).

Gelişmekte olan çoğu ülkedeki gibi, Türkiye de dışa açık sanayileşme stratejisi benimsemiş ve 1980’lerden bu yana ihracat ve dış ticaret ekonomik büyümenin önemli parametrelerinden biri haline gelmiştir.

Türkiye’nin Yıllara Göre Dış Ticareti 2009-2018 yılları arasında incelenmiş, olup Türkiye’nin geçtiğimiz on yıla ilişkin ihracat rakamları 1980’lerden bu yana genellikle artış gösterdiği görülmüştür. Ek olarak, yıllar itibariyle Türkiye’nin ihracatçı firma sayısı da incelenmiş ve 2009 yılında yaklaşık 52 bin seviyesinde olan ihracatçı firma sayısının 2018 yılı itibari ile 83 bin seviyesini aşmış olduğu sonucu ile

karşılaşılmıştır. 1 Ocak 1996’da ise Gümrük Birliği’nin var olması ile Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki ticaret hacmi de önemli ölçüde bir ivme kazanmış olup 2018 yılında 168 milyar Amerikan dolarına ulaşmıştır.

Geçtiğimiz on yıl ilişkin Avrupa Birliği Ülkelerinin Son ithalat rakamları ürün Gruplarına Göre incelenmiş olup Avrupa Birliği Ülkelerinin ithal ettiği ürün gruplarının başında makineler ve taşıma ekipmanları, katı mineral yakıtlar, yağlar ve benzerleri ve de diğer imalat ürünleri gelmektedir. Söz konusu ürün gruplarının ithalat rakamlarının ise 2009’dan 2018’e geçen on yıllık zaman diliminde önemli bir artış gösterdiği gözlemlenmektedir.

Türkiye’nin geçtiğimiz on yılda Avrupa Birliği ülkelerine ve diğer ülkelere göre yapmış olduğu ihracat rakamları değerlendirildiğinde ise, Avrupa Birliği ülkelerine yapılan ihracat rakamının Türkiye’nin toplam ihracatının yıllar itibari ile en az %40’ını oluşturduğu ve 2018 yılında ise tüm ihracat rakamının yarısına ulaştığı görülmüştür. Ayrıca, Türkiye’nin geçtiğimiz on yılda en fazla ihracat yaptığı yirmi ülke ele alındığında ise söz konusu yirmi ülkenin on birinin Avrupa Birliği’ne üye ülkelere olduğu görülmüş olup Türkiye’nin dış ticaretinde Avrupa Birliği ülkelerinin yeri ve önemi anlatılmaya çalışılmıştır.

Türkiye’nin seçilmiş bazı sektörlerinde ihracat performansını belirleyen etmenler ortaya konulmaya çalışırken ihracat performansının tanımı ve belirleyicilerinden de bahsedilmiştir. İhracat performansı literatürde birçok şekilde tanımlanmıştır.

İhracat performansı için, ihracat pazarlama stratejileri uygulanması neticesinde stratejik ve ekonomik firma amaçlarına hangi ölçüde ulaşıldığının göstergesi (Çavuşgil ve Zou, 1994:4), biraz daha genel bir tanımlama ile firmaya ve çevreye özgü şartlarda ortaya çıkan ihracat davranışlarının sonucu, (Diamantopoulos ve Kakkos, 2007:1) ve firmaların uluslararası satışlarının yarattığı karma sonuçlar (Shoham, 1998:61) gibi bir çok tanımlama yapılmıştır.

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne dış ticareti ise yine rekabet avantajı ve ihracat performansı açısından değerlendirildiğinde, devlet teşvikleri ve kısıtlamaların maliyet ve ihracat performansı ile doğrudan ilişkili olduğu görülmüştür.

Birinci bölümde ayrıca ihracatı destekleyen teşvikler ve olası engellere değinilmiş, Avrupa Birliği ile olan ticarete etkileri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda ihracat teşvikleri ihracatın artmasına destek vermek amacıyla ülkelere ekonomik anlamda katkısı olan önemli bir politika aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. İhracatı arttırmaya yönelik verilen teşvikler ayrıca ülkelerin ihracat payı ve de firmaların rekabet gücünün artması açısından da önem taşımaktadır.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında bir çok ülke üretilen malları ihraç etmek amacıyla ve ihracatını artırmak hedefiyle ihracat teşviklerinden faydalanmaktadır. Teşviklerden faydalanılmasıyla ihracat artmakta, ihracat ile birlikte milli gelir de artmaktadır. Ayrıca, ihracatın artmasıyla ülkeye döviz gelmesine, ekonomik kalkınma ve büyümeye de destek sağlanmaktadır.

Bir ülkenin ihracat teşvikleri uygulamasının başlıca nedenleri, ülkelerin ekonomik kalkınma, ekonomik büyüme ve refah artışı hedefi, yatırımı ve üretimi teşvik etme, üretime konu girdilere ulaşma sürecini iyileştirme, yatırım ortamını iyileştirme, sosyo-ekonomik dengeye ulaşma ve işsizliğe engel olarak istihdamı artırmak olarak sayılabilir. Ayrıca çalışmanın bu bölümünde Türkiye'nin ihracata yönelik faydalandığı ihracat teşvikleri, bu teşviklerin Avrupa Birliği ile olan ticaretine etkisinin incelenmesinin yanı sıra ihracatı olumsuz etkileyen engel ve kotalara değinilmiş yine Avrupa Birliği ile olan ticaretine etkisi üzerinde durulmuştur.

Türkiye'deki beyaz eşya sektörünün üretiminin yaklaşık %75'i ihracata yönelik olup, bahsi geçen ihracatın tamamına yakın bir oranının ise Avrupa Birliği ülkelerine yapıldığı görülmüştür. Beyaz eşya sektörüne ilişkin ihracatı etkileyen başlıca faktörler ele alınmıştır.

Örneğin, Türkiye'nin beyaz eşya ihracatına ilişkin olarak beyaz eşya sektöründe üretimde kullanılan hammaddeleden yassı ve paslanmaz çelik için uygulanmakta olan gümrük vergileri ve yüksek maliyetli olması üreticilerin maliyetlerini dolayısıyla üretimlerini doğrudan etkilemektedir.

Bu bölümün son kısmında ise seçilmiş bazı sektörlerden olan hazır giyim ve beyaz eşya sektörüne ilişkin istatistiksel analizler yer almakta olup değerlendirmeler bu çerçevede yapılmaktadır. Türkiye'nin hazır giyim ihracatı yaptığı ve hazır giyim sektörü ithalatında en büyük paya sahip olan Avrupa Birliği ülkelerinin başlıca dış ticaret yaptığı ülkeler Çin, Bangladeş, Türkiye, Hindistan ve Pakistan olarak sayılabilir.

Türkiye Avrupa Birliği ülkelerinin yapmış olduğu hazır giyim ithalatında önemli bir paya sahiptir. Yıllara göre rakamsal değişikliklere ilgili bölümlerde detaylıca değinilmiştir. Örnek olarak incelenen yakın geçmişte, 2018 yılının ilk yarısında Türkiye'den en fazla hazır giyim ihracatı yapılan ülkeler Almanya, İspanya, İngiltere, Hollanda, Fransa, Irak ve İtalya olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'nin hazır giyim ihracatının önemli bir kısmı uzun yıllardır örme konfeksiyon ürün grubundan oluşmaktadır. Yine yakın geçmişte baktığımızda 2018 yılının ilk yarısında örme konfeksiyon mamulleri toplam ihracat rakamının yaklaşık yarısını oluşturmaktadır.

Türkiye'nin hazır giyim sektöründeki ihracat performansına etki eden faktörler incelendiğinde ise en temel faktörlerden biri Euro/dolar paritesi olarak karşımıza çıkmaktadır. 2018 yılı ilk yarısında yapılan hazır giyim ihracatının %70'inden fazlasının Euro para birimi ile 28 Avrupa Birliği üye ülkelerine yapıldığı görülmektedir.

Bu çalışmada Türkiye'nin yukarıda bahsi geçen sektörlerdeki ihracat performansı ele alındığı için TÜİK'in elektronik kayıtlarından faydalanılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümüne gelindiğinde ise birinci bölümdeki betimsel açıklamaları dikkate alarak Türkiye'nin Avrupa Birliği Ülkeleri'ne ihracat performansını belirleyen faktörler beyaz eşya ve hazır giyim sektöründe incelenmiş

olup Türkiye'nin ihracatının geçmiş dönemlerinden bugüne söz konusu faktörlerin değişimi değerlendirilmiştir.

Teşvikler bir ülkenin en önemli ekonomiye müdahale araçlarından birisidir. Bahsi geçen ihracata yönelik teşvikler, uluslararası ticaret üzerinde ortaya çıkarmış olduğu olumsuz etkiler sebebiyle, hem Dünya ticaretini düzenlemek amacıyla kurallar koyan Dünya Ticaret Örgütü hem de Avrupa Birliği gibi bir yapı tarafınca disiplin altına alınmaya çalışılmaktadır. Gelişmekte olan veya gelişmiş tüm ülkelerde uygulama açısından yönelik amaçlar farklı farklı teşvik programları uygulanmaktadır. Geçmişte yaşanan düzenlemeler ile gümrük kotaları ve geleneksel yapı olan korumacılık kavramı giderek ortadan kaldırılmaya çalışılmakta, dünya ticaretinden pay alabilmek isteyen ülkelerin ise ekonomilerinin küresel rekabet gücü kazanması ya da mevcut güçlerini muhafaza etmesi kapsamında teşvik uygulamaları günümüzde hala devam etmekte ve devam edeceği görülmektedir. Türkiye açısından ise; 1994 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olunması ve 1996 yılında ise Türkiye ile Avrupa Birliği arasında Gümrük Birliği'nin var olmasının doğrudan etkileri günümüze kadar devam etmektedir. Türkiye'nin Dünya Ticaret Örgütü'nün üyesi olması ile birlikte DTÖ kararları ve uygulamaları kapsamında serbest ticaretine bir kısıtlama getirilmesi ya da koruma önlemleri alınması çok mümkün olmamakla birlikte, Türkiye birden fazla bölgeye komşu bir konumdadır. Türkiye'nin Avrupa, Karadeniz, Kafkasya, Balkanlar, Orta Asya, Orta Doğu, ve Afrika kıtalarına komşu olması bir çok ülke ile farklı farklı ticari ilişkiler kurması açısından önemlidir.

Bunun yanı sıra, Gümrük Birliği gerek Avrupa Birliği ülkeleri gerekse Türkiye için ticaret hacmini önemli ölçüde artırmasına rağmen, zaman içerisinde Avrupa Birliği üye ülkelerin üçüncü ülkelerle imzalamış olduğu serbest ticaret anlaşmaları Türkiye'nin aleyhine bir durum ortaya çıkarmıştır.

Ayrıca, döviz kurlarında ortaya çıkan artış ve azalışların da ithalat ve ihracat rakamlarını etkilediği düşünüldüğünde Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'ne katıldığı yıl ile günümüze baktığımızda yaklaşık olarak artan 20 milyonluk bir nüfus karşımıza çıkmaktadır. Bahis geçen artan nüfusun ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yapılan ithalata konu ithal ürünler, sürekli değişen dış ticaret politikaları, gelişen teknolojiler, üretim teknikleri, alternatif mamuller gibi etkenler ihracat performansına etki etmektedir.

Yukarıda bahsi geçen tarihsel gelişmelere ek olarak, Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de uygulanan ihracata ilişkin devlet yardımlarının ihracat performansına etkileri seçilmiş söz konusu sektörlerde tanımlayıcı istatistiklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde ve Türkiye'de karşı karşıya kalınan ihracata yönelik engellerin, vergilerin ihracat performansına etkileri yine istatistiksel verilerle desteklenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın sonunda özellikle son 10 yılda seçilen sektörlerde Türkiye'nin ihracat performansını etkileyen faktörlerin bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu analizi yaparken hazır giyim ve beyaz eşya sektörünün geçmiş dönem verileri, bu sektörlerle ilişkin hazırlanan raporlar ve Avrupa Birliği üye ülkelerin de ithalata ilişkin istatistikleri gözden geçirilmiştir.

GİRİŞ BÖLÜMÜ

1. BİRİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE’NİN SEÇİLMİŞ BAZI SEKTÖRLERİNDE İHRACAT PERFORMANSI

1.1. Türkiye’nin İhracat Stratejisi Ve Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracat Performansına Genel Bakış

Türkiye’nin 1980’den günümüze kadar kalkınma ve ekonomik büyüme kapsamında uyguladığı strateji ihracata dayalı kalkınma stratejisidir. Söz konusu stratejinin başarılı olabilmesi ise yüksek ölçüde sağlanacak rekabet avantajlarına ve ihracat performansı ile ilişkilidir.

Türkiye’de, küreselleşmeye ilişkin gelişmelerin henüz başlamadığı 1980’li yılların başlarında Türkiye geçmiş politikalarına göre alışılmamış değişikliğe gidildiği ve dışa açık, dünya ekonomisi ile bütünleşme hedefiyle uluslararası rekabeti ön planda tutan, dış ticaret ve sanayileşme stratejisi uygulanmış olup ihracata yönelik büyümeyi dikkate alan bir değişikliğe gidilmiştir (Seyidoğlu, 1982). Türkiye’de 1980’den sonra ortaya çıkan devalüasyon ihracatı ve ithalatı artırmış olup 1988 yılına kadar ihracatın artış hızı ithalatın artış hızından daha yüksek seyretmiş, bu sebeple ilgili dönemde dış açık bir ölçüde azalmış ancak dış açık 1988’den sonra giderek artmıştır. (Kepenek ve Yentürk, 2007:321)

Türkiye’nin dış ticaretinin yarısından daha fazlası Avrupa Birliği (AB) ülkelerine yaptığı ticaretten oluşmaktadır. Türkiye’nin çok uzun yıllardır AB’ye üye olma çalışmaları sebebiyle ekonomik ve ticari ilişkilerde Avrupa Birliği ülkeleri hep ön plana alınmıştır.

1.1.1. Türkiye’nin Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracatının Geçtiğimiz On Yılda Değişimi

Gelişmekte olan çoğu ülkede olduğu gibi, Türkiye’de de dışa açık sanayileşme stratejisi benimsenmiş olup, 1980’lerden bu yana ihracat ve dış ticaret ekonomik büyümenin önemli parametrelerinden biri olmuştur.

Serbest koşullarda, ülkelerin karşılaştırmalı üstünlüğe haiz olduğu alanlarda üretim yapmasını ngren yöntem ihracata yönelik stratejidir. Başka bir anlatımla, tüm sanayi dışında gelişme gücüne sahip olunan alanlara yöneltmeye çalışmaktır. Bunun için ülke ekonomisini uluslararası ticaretten uzaklaştırmayacak bir rejim tercih edilmesi ve ulusal kaynakların paylaşımının, ithal ikamesinde mevcut olduğu üzere sadece iç pazar talebi değil, uluslararası pazar açısından da belirlenmesinin zorunlu olduğu anlatılmaktadır (Kazgan, 1988).

Aşağıda yer alan ‘‘Tablo.1.1. Türkiye’nin Yıllara Göre Dış Ticareti 2009-2018’’den görüldüğü üzere, Türkiye’nin geçtiğimiz on yıla ilişkin ihracat rakamları 1980’lerden bu yana uygulanan kalkınma ve ekonomik büyüme kapsamında (ihracata dayalı kalkınma stratejisi ile) genellikle artış göstermektedir.

Tablo.1.1. Türkiye’nin Yıllara Göre Dış Ticareti 2009-2018

Yıllar	Değer Bin (USD)	Değişim (%)
2009	102.142.613	-22,64%
2010	113.883.219	11,49%
2011	134.906.869	18,46%
2012	152.461.737	13,01%
2013	151.802.637	-0,43%
2014	157.610.158	3,83%
2015	143.838.871	-8,74%
2016	142.529.584	-0,91%
2017	156.992.940	10,15%
2018	167.923.862	6,96%

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri (www.tuik.gov.tr)

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere Türkiye’nin 2015 ve 2016 yıllarında diğer yıllara nazaran hem Avrupa Birliği ülkelerine dış ticareti hem de toplam dış ticaretinde dikkat çekici bir düşüş, duraklama meydana gelmiştir. Geçmiş verilere bakıldığında önceki bölümlerde de yer aldığı üzere Türkiye’nin toplam ihracatının yaklaşık %40’ı Avrupa Birliği ülkelerine yapılmaktadır. Avrupa Birliği’nin 2014-2016 dönemlerinde yaşamış olduğu kriz ortamı Türkiye’nin yapmış olduğu ihracatı görece düşürmüş olsa dahi hali Avrupa Birliği Türkiye’nin en önemli ihracat pazarlardan olmaya devam etmektedir.

Tablo.1.2. Türkiye’nin Yıllar İtibariyle İhracatçı Firma Sayısı

Yıllar	Firma Sayısı
2009	51.927
2010	54.472
2011	57.350
2012	60.733
2013	64.542
2014	67.886
2015	69.330
2016	72.195
2017	77.727
2018	83.279

Kaynak: Dış Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Yukarıdaki değerlendirmelere ek olarak, “Tablo 1.2’ Türkiye’nin Yıllar İtibariyle İhracatçı Firma Sayısı”ndan da görüldüğü üzere 2009 yılında yaklaşık 52 bin seviyesinde olan Türkiye’nin ihracatçı sayısı 2018 yılı itibari ile 83 bin seviyesini aşmış durumdadır. Söz konusu artışın önemli sebeplerinden birisi yine Türkiye’nin ihracata dayalı kalkınma stratejisi uygulaması olarak değerlendirilebilir.

Tablo.1.3. Ülke Gruplarına Göre Türkiye’nin Son 10 Yıldaki İhracat Rakamları

Ülke grubu	2018 Milyon (USD)	2017 Milyon (USD)	2016 Milyon (USD)	2015 Milyon (USD)	2014 Milyon (USD)	2013 Milyon (USD)	2012 Milyon (USD)	2011 Milyon (USD)	2010 Milyon (USD)	2009 Milyon (USD)
Avrupa Birliği	83.956	73.906	68.343	63.998	68.514	63.038	59.394	62.588	52.934	47.227
Türkiye Serbest Bölgeleri	2.186	1.995	1.822	1.907	2.270	2.413	2.295	2.545	2.084	1.957
Diğer ülkeler	81.782	81.092	72.365	77.934	86.826	86.352	90.772	69.774	58.866	52.959
Toplam	167.924	156.993	142.530	143.839	157.610	151.803	152.462	134.907	113.883	102.143

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri (www.tuik.gov.tr)

Türkiye’nin geçtiğimiz on yılda Avrupa Birliği ülkelerine ve diğer ülkelere göre yapmış olduğu ihracat rakamlarını “Tablo 1.3”de yer aldığı üzere değerlendirdiğimizde, Avrupa Birliği ülkelerine yapılan ihracat rakamı Türkiye’nin toplam ihracat rakamının yıllar itibari ile en az %40’ını oluşturmuş ve 2018 itibari ile tüm ihracat rakamının yarısına ulaşmıştır.

2013-2018 yılları arası için ülke detaylı olarak ilgili ihracat rakamları “Ek.1.8. İhracat - Ülkeler Ve Ülke Gruplarına Göre Dağılımı – Yıllık” tablosunda daha detaylı yer almaktadır.

Tablo.1.4. Türkiye’nin Son 10 Yılda En Fazla İhracat Yaptığı 20 Ülke

Ülke Adı	2018 Milyon (USD)	2017 Milyon (USD)	2016 Milyon (USD)	2015 Milyon (USD)	2014 Milyon (USD)	2013 Milyon (USD)	2012 Milyon (USD)	2011 Milyon (USD)	2010 Milyon (USD)	2009 Milyon (USD)
Almanya	16.137	15.119	13.999	13.417	15.147	13.703	13.124	13.951	11.479	9.793
Birleşik Krallık	11.107	9.603	11.686	10.556	9.903	8.785	8.694	8.151	7.236	5.938
İtalya	9.560	8.473	7.581	6.887	7.141	6.718	6.373	7.851	6.505	5.889
Irak	8.346	9.055	7.637	8.550	10.888	11.949	10.822	8.310	6.036	5.123
ABD	8.305	8.654	6.623	6.396	6.342	5.640	5.604	4.584	3.763	3.241
İspanya	7.708	6.302	4.988	4.742	4.750	4.334	3.717	3.918	3.536	2.818
Fransa	7.287	6.584	6.022	5.845	6.464	6.377	6.199	6.806	6.054	6.211
Hollanda	4.761	3.864	3.589	3.155	3.459	3.538	3.244	3.243	2.461	2.127
Belçika	3.951	3.151	2.548	2.558	2.939	2.574	2.360	2.451	1.960	1.796
İsrail	3.895	3.407	2.956	2.698	2.951	2.650	2.330	2.391	2.080	1.522
Romanya	3.867	3.139	2.671	2.816	3.008	2.616	2.495	2.879	2.599	2.202
Rusya Federasyonu	3.400	2.734	1.733	3.588	5.943	6.964	6.681	5.993	4.628	3.190
Polonya	3.346	3.071	2.651	2.329	2.402	2.059	1.854	1.758	1.504	1.322
BAE	3.137	9.184	5.407	4.681	4.656	4.966	8.175	3.707	3.333	2.897
Mısır	3.054	2.361	2.733	3.125	3.298	3.200	3.679	2.759	2.251	2.599
Çin	2.913	2.936	2.328	2.415	2.861	3.601	2.833	2.466	2.269	1.600
Bulgaristan	2.670	2.803	2.383	1.676	2.040	1.971	1.685	1.623	1.497	1.386
Suudi Arabistan	2.636	2.735	3.172	3.473	3.047	3.191	3.677	2.763	2.218	1.768
İran	2.393	3.259	4.966	3.664	3.886	4.193	9.922	3.590	3.044	2.025
Yunanistan	2.087	1.663	1.427	1.401	1.537	1.437	1.401	1.553	1.456	1.630
Diğerleri	57.364	48.894	45.428	49.867	54.949	51.336	47.593	44.159	37.972	37.066
Toplam	167.924	156.993	142.530	143.839	157.610	151.803	152.462	134.907	113.883	102.143

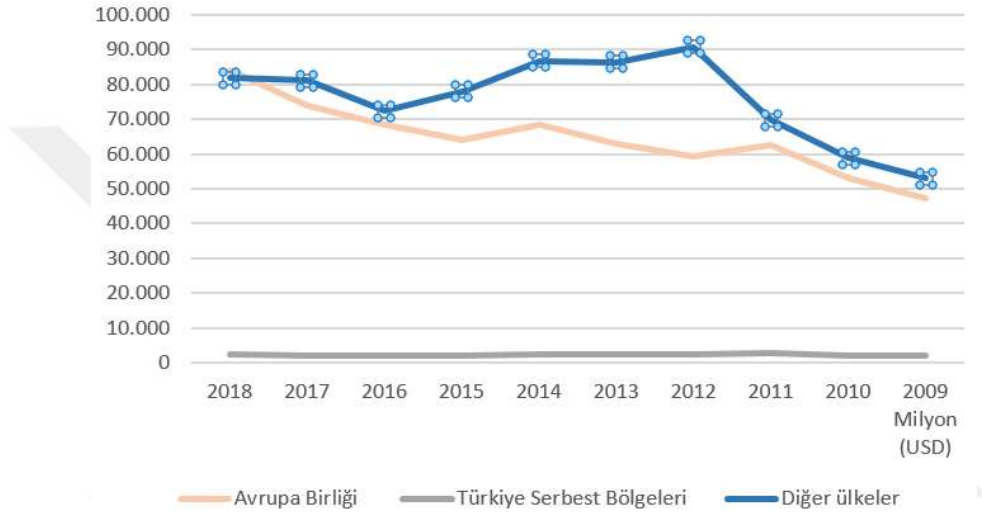
Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri (www.tuik.gov.tr)

Türkiye’nin geçtiğimiz 10 yılda en fazla ihracat yaptığı yirmi ülkeyi incelediğimizde “Tablo.1.4. Türkiye’nin Son 10 Yılda En Fazla İhracat Yaptığı 20 Ülke”de de yer aldığı üzere 20 ülkenin on biri Avrupa Birliği’ne üye ülkelerden oluşmakta olup Türkiye’nin ihracat rakamlarında Avrupa Birliği ülkelerinin önemini bir kez daha göstermektedir.

Yukarıdaki tabloda yer alan bilgilere ek olarak “Ek.1.9. Türkiye’nin İhracatının Önemli Ölçüde Arttığı Ülkeler” ve “Ek.1.10. Türkiye’nin İhracatının Önemli Ölçüde Azaldığı Ülkeler” başlıklı tablolarda ise 2017 ve 2018 için bir analiz yapılmıştır.

Aşağıda yer alan grafikten de görüleceği üzere, AB ülkelerine yapılan ihracat geçtiğimiz on yıl içerisinde tüm ihracatın çok önemli bir kısmını kapsamakta olup, AB ülkeleri ile Türkiye'nin dış ticaret hacmi Türkiye ekonomisini ve Türkiye'nin ihracat performansını doğrudan etkilemektedir.

Şekil.1.1. Ülke Gruplarına Göre İhracatın On Yıldaki Değişimi

Kaynak: TÜİK ve TÜİK Verilerinden Faydalınarak Yapılan Hesaplamalar
(www.tuik.gov.tr)

Türkiye'nin, Avrupa Birliği ülkeleriyle hukuki yönden de bağ kurması Türkiye'ye Avrupa'ya ihracat yapan diğer ülkelere göre farklı bir konum kazandırmaktadır. İlave olarak, Türkiye Gümrük Birliği'ne üye bir ülke statüsü ile ihracata konu malların serbest dolaşımıyla ticari bir bakış açısıyla AB ülkesi diğer ülkelere ticari açıdan daha yakın bir konumda bulunmaktadır. Özetle, Türkiye AB üye ülkelere ile serbestçe dış ticaret gerçekleştirebilen bir ülkedir denilebilir. Türkiye ile AB ülkeleri, ilk etapta coğrafi konum olarak yakınlığı ve benzer mal, hizmet üretmeleri ve de tüketicilerin tercihleri açısından da yakınlık gösteren ülkelerdir. Bu sebeple coğrafi yakınlık ve tüketicilerin tercihlerinin benzerliği durumları söz konusu iken ülkeler arasında ticaret hacminin de yüksek olması beklenen bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1.2. Türkiye'nin Avrupa Birliği Ülkeleri'ne İhraç Ettiği Başlıca Ürünlerin Geçtiğimiz On Yılda Değişimi

1 Ocak 1996'da Gümrük Birliği'nin var olması ile Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki ticaret hacmi büyük bir ivme kazanmış ve 2018 yılında bir önceki sayfada yer alan "Tablo.1.3"den de görüleceği üzere 168 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Avrupa Birliği Türkiye'nin en önemli ticaret partnerlerinden biri olmaya devam etmekte olup Türkiye, Avrupa Birliği'nin toplam ihracatında %4 pay ile beşinci sıraya ulaşmıştır.

Tablo.1.5. Ürün Gruplarına Göre Avrupa Birliği Ülkelerinin Son 10 Yılda İthalat Rakamları

Ürün Grubu	2009 Milyon (Avro)	2010 Milyon (Avro)	2011 Milyon (Avro)	2012 Milyon (Avro)	2013 Milyon (Avro)	2014 Milyon (Avro)	2015 Milyon (Avro)	2016 Milyon (Avro)	2017 Milyon (Avro)	2018 Milyon (Avro)
Yiyecek, İçecek ve Tütün	73,84	80,75	91,47	93,06	93,61	98,43	108,44	109,11	112,01	112,73
Ham maddeler	47,28	70,75	85,40	80,72	76,23	72,85	71,83	68,11	78,23	81,91
Katı mineral yakıtlar, yağlar ve benzerleri	299,89	385,00	494,84	547,27	499,76	444,55	328,58	264,33	334,26	412,71
Kimyasal maddeler ve benzerleri	112,51	137,32	155,27	163,38	157,90	165,39	185,58	184,11	196,33	203,61
Makineler ve taşıma ekipmanları	353,64	444,09	443,50	451,70	437,92	456,88	533,63	550,46	595,96	619,94
Diğer imalat ürünleri	296,55	364,14	403,23	389,87	381,92	408,23	452,07	450,21	477,14	494,38
Diğer ticari mallar	52,76	49,47	56,26	72,86	40,36	43,30	46,42	81,94	64,04	54,75
Toplam	1.236,5	1.531,5	1.729,9	1.798,9	1.687,7	1.689,6	1.726,5	1.708,3	1.857,9	1.980,0

Kaynak: EUROSTAT Verileri (<https://ec.europa.eu/eurostat>)

Yukarıda Tablo 1.5.'de Ürün Gruplarına Göre Avrupa Birliği Ülkelerinin Son 10 Yılda ithalat rakamları yer almaktadır, bahsi geçen tablo incelendiğinde ise ihraç edilen ürün gruplarının başında makineler ve taşıma ekipmanları, katı mineral yakıtlar, yağlar ve benzerleri ve diğer imalat ürünleri gelmektedir. Söz konusu ürün gruplarının

ihracatı ise 2009'dan 2018'e geçen on yıllık zaman diliminde önemli bir artış göstermiştir.

1.1.3. Türkiye'nin İhracat Performansını Olumlu Etkileyen Başlıca Faktörler

İhracat performansı, literatürde birçok tanıma sahiptir, ülkelerin ihracat performansını anlamaya yönelik bazı tanımlar gözden geçirildiğinde;

İhracat performansı, ihracat pazarlama stratejileri uygulanması neticesinde stratejik ve ekonomik firma amaçlarına hangi ölçüde ulaşıldığının göstergesidir (Çavuşgil ve Zou, 1994:4).

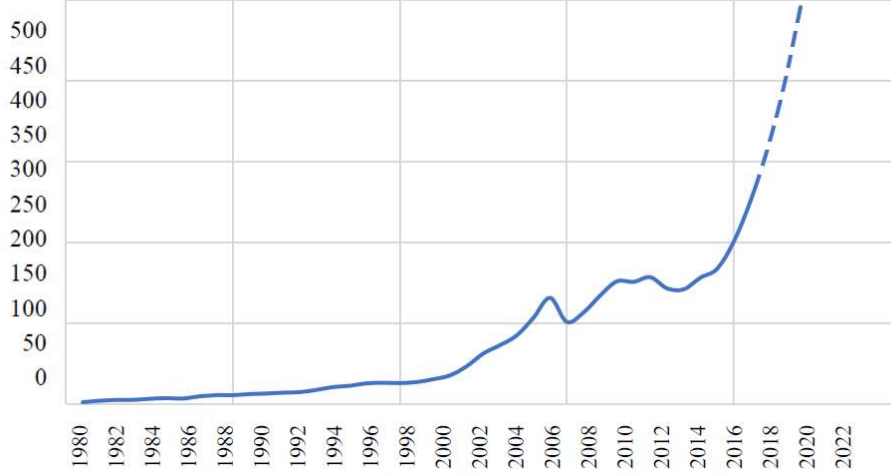
Daha genel bir ifadeyle ihracat performansı, firmaya ve çevreye özgü şartlarda ortaya çıkan ihracat davranışlarının sonucudur. (Diamantopoulos ve Kakkos, 2007:1). Satış odaklı olarak ihracat performansının tanımı ise, firmaların uluslararası satışlarının yarattığı karma sonuçlar olarak yapılabilir. (Shoham, 1998:61).

Bir ülkenin ihracat performansı, dış ticareti ile ilgili ulaşılmak istenen hedefler yanında, ayrıca ülkenin ekonomik olarak büyümesi ve sağladığı istihdamdaki hedefleri açısından da önem taşımaktadır. Aşağıda yer alan “Şekil 1.1. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle İhracatın Rakamsal Gelişimi (1980-2023)”de Yıllar itibari ihracat rakamlarının artan bir trende sahip olduğu 2023'de hedeflenen ihracatın ise 500 milyar USD olduğu görülmektedir. Söz konusu hedefe ulaşılması için üretim teknolojileri bakımından yeterli, uluslararası pazarda gerekli güce sahip ve katma değer oluşturan bir ihracat yapısı hedeflenmektedir.

Hedeflenen bu artış çerçevesinde rekabet gücünün artması, ihracata konu üretim yapılan sektörlerde düşük ve orta teknoloji yerine yüksek teknolojiye geçilmesi ve katma değerde de artış olması önem taşımaktadır.

Dünya Dış Ticaret Örgütü'nün verilerinden faydalanılarak “Ek.1.11. Dünya İhracatı 2007-2017” başlıklı tabloda toplam dünya ihracatının 10 yıllık ülke bazlı dağılımı gösterilmiştir.

Şekil 1.2. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle İhracatın Rakamsal Gelişimi (1980-2023)

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri ve TİM tahminleri (www.tuik.gov.tr)

Bir ülkenin ihracatını belirleyicilerin başında o ülkenin GSYİH'sı gelmektedir (Takım, A. ,2010:116). Türkiye için yapılan çalışmalarda GSYİH'nın ihracat hacmi açısından anlamlı ve pozitif etki yarattığı birçok çalışmada ifade edilmiştir.

Bu açıdan bakıldığında, üretim arttığında, fazla yapılan üretim de uluslararası pazarda talep görecektir, GSYİH'deki artış bir bakıma ekonomik büyümenin göstergesi olduğu için bu kapsamda ekonomik büyüme de ihracatın artmasına neden olacaktır. Ekonomik büyüme ve ihracatın ilişkisi genellikle karşılıklıdır denilebilir.

Yukarıdaki tabloda yer alan bilgilere ek olarak “Ek.1.7. Dış Ticaret Ve Ekonomik Göstergeler” başlıklı tabloda Türkiye'nin 1991'den 2019 Nisan ayına kadar alınan ithalat ve ihracat verilerinin GYSH'da olan büyümeye etkisi gösterilmiştir.

Hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelere ihracata etki eden bir başka faktör ise dış ticaret hadleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Avantajlı ticaret hadlerinin ihracattaki büyüme oranlarını artırdığı görülmüştür. Buna karşın olumsuz ticaret hadleri ise, düşük ihracat büyüme oranlarıyla ilişkilidir.

İhracat performansını etkileyen faktörlerden bir diğeri de firma büyüklüğü olarak sayılabilir. Türkiye için yapılmış bir çalışmada toplam satışlar işletme büyüklüğünün bir göstergesi olarak ele alınmıştır ve firmanın büyüklüğü ile ihracat

performansı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. (Danışman ve Sökmen, 2007). Firma büyüklüğünün birim üretim maliyetini azaltıcı etkisi olduğu ve ölçek ekonomisi oluşmasına neden olan bir unsur olduğu, bu unsurun firmanın üretim maliyetlerini, dolayısıyla malların da uluslararası piyasada ticaret fiyatını, özetle firmanın da rekabet gücünü olumlu etkilediği görülmektedir (Krugman,1980).

Büyük firmaların, küçük ve orta boy firmalara nazaran daha fazla ihracat yaptığı söylenebilir. Daha açık bir ifadeyle, büyük ölçekli firmalar genellikle AR-GE faaliyetleri gerçekleştirebilen firmalardır. AR-GE faaliyetleri ise firmaların verimini artırıcı bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu bakış açısıyla AR-GE faaliyetlerinin verimi artırıcı bir unsur olması Krugman'ı desteklemektedir.

Bir ülkenin ihracat performansının ülkenin döviz kuru rejimi ve reel döviz kuruyla da yakın bir ilişkisi vardır. Ülkelerin kurlarındaki düşüş, o ülkelerin ihracatlarının da uluslararası piyasada daha düşük fiyatlı olmasına neden olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, döviz kurunun ihracat performansı açısından ve ihracatın büyümesi açısından önemli bir araç olduğu söylenebilir.

Zou ve Simona'ya göre ihracat performansı yedi faktör tarafından belirlenmektedir. Bu faktörler satışlar, kâr, hedefe ulaşma, başarı, büyüme, tatmin, ve karışık ölçüler olarak firmanın ihracat performansını etkilediği söylenmiştir (Zou, S., S. Simona, 1998).

Avrupa Birliği üye ülkeler ile ticarete bakıldığında Türkiye'nin AB üyesi olmadan Gümrük Birliği'ne kabul edilmiş olması göz önüne alınarak gümrük birliği genel bir bakış açısı ile dış ticarete uygulanan gümrük vergileri, miktar kotaları gibi her türlü önlemin kaldırıldığı bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. İlave olarak, Gümrük Birliği'ne üye olmayan üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesinin uygulanması da ihracat performansına doğrudan etki etmektedir. Bunun yanı sıra, Gümrük Birliği gerek Avrupa Birliği ülkeleri gerekse Türkiye için ticaret hacmini önemli ölçüde artırmaya rağmen, zaman içerisinde Avrupa Birliği üye ülkelerin üçüncü ülkelerle imzalamış olduğu serbest ticaret anlaşmaları Türkiye'nin aleyhine bir durum ortaya çıkarmıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği ülkelerine ihracat performansını engelleyen başlıca faktörler izleyen bölümlerde detaylıca değerlendirilmiştir.

1.1.4. Türkiye'nin Avrupa Birliği Ülkeleri'ne İhracatını Engelleyen Başlıca Faktörler

Türkiye'nin ihracat politikasını belirleyen birçok etmen olduğu gibi Avrupa Birliği ülkelerine ihracatını etkileyen/engelleyen faktörler bulunmaktadır. Türkiye ile Avrupa Birliği arasında geçerli olan Gümrük Birliği ile birlikte ithalat ve ihracat artmış bunun yanı sıra ticaret engellerinin ortadan kalkmasına rağmen diğer tarife dışı engeller ve bürokratik engeller ortadan tam anlamıyla kalkmamış olup bahsi geçen engeller hala devam etmektedir (Hughes, 2004:11).

Daha önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere Avrupa Birliği dünya ticaretinde önemli bir paya sahiptir ve AB'nin dünya ticaretindeki payı oldukça büyüktür. Avrupa Birliğine üye ülkelerin artmasıyla da söz konusu pay her geçen gün artmaya devam etmektedir. Tarihsel olarak daha gerilere gidildiğinde, AB'nin dış ticaret politikasının hukuki dayanağının, 1 Ocak 1958 tarihli Roma Antlaşması olduğu görülmektedir. Ortak Ticaret Politikasıyla ise üye ülkeler arasında dış ticarete ilişkin tarifelerin, miktar kısıtlamaları ve kotalarının aynı zamanda hizmetlerin ve sermaye önündeki olası engellerin kaldırılması ve ortak bir ticaret politikası ve gümrük birliği oluşturması hedeflenmektedir.

Türkiye'nin 1994 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olması ve ardından yukarıda bahsedildiği üzere 1996 yılında Türkiye ile Avrupa Birliği arasında Gümrük Birliği'nin var olmasının doğrudan etkileri günümüze kadar devam etmektedir. Türkiye'nin Dünya Ticaret Örgütü'nün üyesi olması ile birlikte DTÖ kararları ve uygulamaları kapsamında serbest ticaretine bir kısıtlama getirilmesi ya da koruma önlemleri alınması çok mümkün olmamakla birlikte, Türkiye birden fazla bölgeye komşu bir konumdadır. Türkiye'nin Avrupa, Karadeniz, Kafkasya, Balkanlar, Orta Asya, Orta Doğu, ve Afrika kıtalarına komşu olması bir çok ülke ile farklı farklı ticari ilişkiler kurması açısından önemlidir.

Ayrıca, döviz kurlarında ortaya çıkan artış ve azalışların da ithalat ve ihracat rakamlarını etkilediği düşünüldüğünde Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'ne katıldığı yıl ile günümüze baktığımızda yaklaşık olarak artan 20 milyonluk bir nüfus karşımıza çıkmaktadır. Bahis geçen artan nüfusun ihtiyaçlarının

karşılanabilmesi için yapılan ithalata konu ithal ürünler, sürekli değişen dış ticaret politikaları, gelişen teknolojiler, üretim teknikleri, alternatif mamuller gibi etkenler ihracat performansına etki etmektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne dış ticareti ise yine rekabet avantajı ve ihracat performansı açısından değerlendirildiğinde, devlet teşvikleri ve kısıtlamaların maliyet ve ihracat performansı ile doğrudan ilişkili olduğu görülmüştür. Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de uygulanan ihracata ilişkin devlet yardımlarının ihracat performansına etkileri, Avrupa Birliği ülkelerinde ve Türkiye'de karşı karşıya kalınan ihracata yönelik engellerin, vergilerin ihracat performansına etkileri ilerleyen bölümlerde açıklanmaya çalışılmıştır.

1.2. Türkiye'nin Beyaz Eşya Sektöründe Avrupa Birliği Ülkeleri'ne İhracat Performansı

Diğer tüketim ürünleri ile kıyaslandığında daha yüksek bedelli olmalarından dolayı, beyaz eşya sektöründe uygulanan dinamikler ve iyileştirmeye yönelik çalışmalar değer düşüşlerine neden olup, fiyatlarda düşüşe neden olabilmektedir (Gowrisankaran ve Rysman, 2012: 1173).

Şekil.1.3. Ana Metal Sanayi ve Dayanıklı Tüketim Mallarında Sanayinde Üretici Fiyatlarının Son Beş Yıllık Değişimi (%)

Kaynak : TSKB Beyaz Eşya Şubat 2018, Sektörel Görünüm Raporu
(www.tskb.com.tr)

Yukarıda yer alan “Şekil.1.3. Ana Metal Sanayi ve Dayanıklı Tüketim Mallarında Sanayinde Üretici Fiyatlarının Son Beş Yıllık Değişimi (%)”nde de yer aldığı üzere üretici fiyatlarının değişimi dönemsel olarak düşüşler yaşamış, ana

metallerin fiyatlarında meydana gelen değişimler de söz konusu dalgalanmalara sebep olmaktadır.

1.2.1. Türkiye’de Beyaz Eşya Sektörüne Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Tablo.1.6. Başlıca Beyaz Eşya Ürünlerinin Son 10 Yılda Avrupa Birliği Ülkelerine İhracatı

Yıl	Fasıl	Fasıl adı	İhracat Dolar
2009	73	Demir veya çelikten eşya	1.707.823.464
	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	4.167.555.490
	Toplam		5.875.378.954
2010	73	Demir veya çelikten eşya	1.862.972.602
	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	4.691.884.969
	Toplam		6.554.857.571
2011	73	Demir veya çelikten eşya	2.462.903.303
	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	6.049.032.764
	Toplam		8.511.936.067
2012	73	Demir veya çelikten eşya	2.137.432.992
	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	5.794.461.413
	Toplam		7.931.894.405
2013	73	Demir veya çelikten eşya	2.047.138.875
	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	6.076.829.066
	Toplam		8.123.967.941
2014	73	Demir veya çelikten eşya	2.257.644.038
	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	6.607.549.228
	Toplam		8.865.193.266
2015	73	Demir veya çelikten eşya	2.004.461.150
	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	6.105.898.797
	Toplam		8.110.359.947
2016	73	Demir veya çelikten eşya	2.060.861.824
	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	6.404.882.635
	Toplam		8.465.744.459
2017	73	Demir veya çelikten eşya	2.564.663.528
	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	6.989.996.369
	Toplam		9.554.659.897
2018	73	Demir veya çelikten eşya	3.141.667.499
	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	8.123.780.457
	Toplam		11.265.447.956

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri (www.tuik.gov.tr)

Yukarıda yer alan “Tablo.1.6. Başlıca Beyaz Eşya Ürünlerinin Son 10 Yılda Avrupa Birliği Ülkelerine İhracatı”ndan da görüleceği üzere 2018 yılına gelindiğinde Türkiye’nin beyaz eşya sektöründeki ihracatı başlıca beyaz eşya ürünlerinde neredeyse iki katına çıkmıştır. Üretimdeki teknolojik gelişmeler, yaratılan markaların dünya pazarında yerini alması gibi birçok etken artışın sebebi olarak gösterilebilir. İlgili GTIP numaralarının beyaz eşya sektöründe hangi ürünleri karşıladığı bir sonraki bölümde açıklanmıştır.

1.2.2. Türkiye’nin Beyaz Eşya Sektöründeki İhracatının Geçtiğimiz On Yıl İçin İncelenmesi

1950’li yıllarda en basit yöntemle ortaya çıkan Türkiye’nin beyaz eşya sektörü günümüze geldiğimizde başka ülkelere ihracat yapabilecek bir konuma ve kapasiteye ulaşmıştır. Türkiye’de beyaz eşya sektörü yerli markalarını yaratmış ve başta Avrupa Birliği üye ülkeleri olmak üzere birçok ülkeye ihracat yapar konuma gelmiştir.

1980’li yıllara gelene kadar yeterli üreticinin faaliyet gösteremediği beyaz eşya sektöründe ince işletmenin faaliyet göstermediği serbest piyasa sisteminin var olmasıyla sektördeki üretici sayısında da önemli bir artış yaşanmıştır.

1989 senesinde dayanaklı tüketim malları üzerinde uygulanan gümrük vergisine indirim yapılmış ve 1996’da gerçekleşen Türkiye Gümrük Birliği anlaşması ile Türkiye’nin beyaz eşya sektörü küresel ekonominin içerisinde rekabet ortamına girmiştir. Söz konusu rekabetçilik ortamı ile ürünlerin çeşitliliği ve üretimin kalitesi artmış ve Türk beyaz eşya sektöründe pozitif yönde bir katkı oluşmuştur. Günümüz koşullarına bakınca Türk beyaz eşya üreticileri dünya piyasasında rekabet gücüne sahip konuma gelmiştir (Esen, 2009: 2).

Beyaz eşya sektöründe üretilen ürünler elektrikli ev aletleri ve dayanıklı tüketim malları olarak ayrı kategoriler yer almaktadır ve oldukça çeşitli bir ürün grubu yelpazesine sahiptir. Söz konusu ürün yelpazesinin başlıcaları; buzdolabı, çamaşır makinası, fırın, bulaşık makinası, klima, derin dondurucu gibi ürünlerdir.

Geçtiğimiz on yıla baktığımızda tüketicinin istekleri, satın alma talebi, yenileme talebi, ekonomik gelişmeler gibi birçok etkenin bir araya gelmesi sonucu

Türkiye'nin beyaz eşya sektörü önemli atılımlara imza atmıştır. Bu atılımlarda pek çok önemli faktör rol almaktadır.

Bahsi geçen beyaz eşya sektörünün başlıca ürünlerinin Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonları'na ilişkin numaraları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 1.7. Beyaz Eşya Sektörünün Başlıca Ürünlerinin Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonları (G.T.İ.P)

G.T.İ.P	Ürün İsmi
84.18	Buzdolabı-Derin Dondurucu
84.50	Çamaşır Makinası
84.22	Bulaşık Makinası
73.21	Fırın

Kaynak: 474 sayılı Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanun

1.2.3. Türkiye'nin Avrupa Birliği Ülkeleri'ne İhracatı Ele Alındığında Beyaz Eşya Sektörünün Payı

Tablo.1.8. Avrupa Birliği Ülkeleri'ne Yapılan Beyaz Eşya İhracatı Verileri

Yıllar	AB Ülkelerine Beyaz Eşya İhracatı Milyon (USD)	AB Ülkelerine Toplam İhracat Milyon (USD)	Türkiye'nin Toplam İhracatı Milyon (USD)	AB'ye Yapılan İhracat İçinde Beyaz Eşya Sektörünün Payı (%)	Toplam İhracat İçinde Beyaz Eşya Sektörünün Payı (%)
2009	5.875	47.227	102.143	12,44%	5,75%
2010	6.555	52.934	113.883	12,38%	5,76%
2011	8.512	62.588	134.907	13,60%	6,31%
2012	7.932	59.394	152.462	13,35%	5,20%
2013	8.124	63.038	151.803	12,89%	5,35%
2014	8.865	68.514	157.610	12,94%	5,62%
2015	8.110	63.998	143.839	12,67%	5,64%
2016	8.466	68.343	142.530	12,39%	5,94%
2017	9.555	73.906	156.993	12,93%	6,09%
2018	11.265	83.956	167.924	13,42%	6,71%
Toplam	83.259	643.898	1.424.094		

Kaynak: TÜİK ve TÜİK Verilerinden Faydalınarak Yapılan Hesaplamalar
(www.tuik.gov.tr)

Yukarıda yer alan “Tablo.1.7. Avrupa Birliği Ülkeleri’ne Yapılan Beyaz Eşya İhracatı Verileri”nden de görüleceği üzere Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne yapmış olduğu ihracatın geçtiğimiz on yıl boyunca %12 ila %14 arasında bir orandaki kısmını beyaz eşya ihracatı oluşturmaktadır.

Türkiye’nin tüm ihracatı içerisinde ise geçtiğimiz on yıl boyunca %5 ila %7 arasında bir oran yine beyaz eşya ihracatına ilişkindir. Söz konusu oranlar Türkiye’nin beyaz eşya sektörü üretici ülkeleri arasında önemli bir yeri olduğunu göstergesi olmakla birlikte, toplam ihracattaki oranı da bu sektördeki ihracatının önemini vurgulamaktadır.

1.3. Türkiye’nin Hazır Giyim Sektöründe Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracat Performansı

1.3.1. Türkiye’nin Hazır Giyim Sektöründeki İhracatının İncelenmesi

Türkiye’de, hazır giyim sektöründe dokuma konfeksiyon, örme konfeksiyon ve diğer hazır eşyalar sektörün ana üç ürün grubunu oluşturmaktadır. Sektörde bu ürün gruplarının üretimi ve ihracat payları farklılık göstermektedir. Uzun yıllardır Türkiye’nin ihracat konularından biri olan hazır giyim sektöründe örme konfeksiyon mamulleri grubu ilk sırada gelmektedir.

2018 yılının ilk yarısında sektörde gerçekleştirilen ihracatta örme konfeksiyon ürünlerinin payı %50,5’lik oranla birinci sırada yer almaktadır. Takip eden ürün gruplarını da %36,8’lik payı ile dokuma konfeksiyon ile %11,6’lık payı ile hazır eşyalar oluşturmaktadır.

2018 yılının ilk yarısında konfeksiyon ve hazır giyim sektörünün üç ana ürün grubunda da ihracatta gelişme görülmüştür. Döneme ilişkin ihracat artışının oransal analizi aşağıdaki tabloda görülebilir:

Tablo.1.9. Ürün Gruplarına Göre Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatı

Ürün Grubu	2017 İlk 6 Ay (1000 USD)	2018 İlk 6 Ay (1000 USD)	Değişim (%)
Örme Giyim Eşyaları	4.195.405	3.459.075	6,3%
Dokuma Giyim Eşyaları	2.958.559	3.245.000	9,7%
Diğer Hazır Eşyalar	949.137	1.021.289	7,6%

Kaynak: İhracatçı Birliği Verileri (www.tim.org.tr)

Yukarıdaki tabloda yer alan veriler incelendiğinde, örme konfeksiyon ürünlerinin ihracatında bir önceki yıla oranla %6,3'lük bir artış olduğu görülmektedir. Artış sonucunda da örme konfeksiyon grubunda, toplamda 4 milyar doları aşan bir değişim olduğu sonucuna varılmaktadır.

Örme konfeksiyon grubunda temel olarak ihraç edilen ürünler arasında 61 09 GTİP kodunda yer alan “tişört, atlet ve benzeri giysiler”in ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Sonrasında, bu ürün grubunu, 61 04 GTİP kodlu “örme bayan takım, tulum, ceket, pantolon, şort gibi giysiler” ile 61 10 GTİP kodlu “örme kazak, yelek, hırka ve benzeri giysiler” takip etmektedir. İhraç edilen ürünlerin pazardaki payları dönemsel olarak değişmekle birlikte ihracatın yapıldığı ülkelerin de oransal olarak performanslarında artışlar ve azalışlar meydana gelmektedir. 61 09 GTİP başlıklı “tişört, atlet ve benzeri giysiler” ürün grubunun ülkelere göre ihracat payları aşağıdaki tabloda görülmektedir.

İhracatçı Birliği Verilerinin incelenmesi kapsamında 2017 ve 2018 yılları için pazarda en fazla ihracatın gerçekleştiği ülke Almanya'dır. Almanya'nın pazar payını sırasıyla İngiltere, İspanya, Fransa ve Hollanda takip etmektedir. Yine ilgili yıllardaki verilerin incelenmesi sonucu ihracat yapılan yirmi ülke arasında, hazır giyim ve konfeksiyon sektörünün pazar payı en yüksek ürün grubu “örme konfeksiyon mamul”leridir.

1.3.2. Türkiye’de Hazır Giyim Sektörüne Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Tablo.1.10. Hazır Giyim Ürünlerinin Son 10 Yılda Avrupa Birliği Ülkelerine İhracatı

Yıl	Fasıl	Fasıl adı	İhracat Dolar
2009	61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	5.955.253.026
2010	61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	6.666.684.206
2011	61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	7.165.306.509
2012	61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	6.884.999.656
2013	61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	7.343.615.895
2014	61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	7.947.478.074
2015	61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	6.844.639.280
2016	61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	6.612.448.016
2017	61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	6.610.001.798
2018	61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	6.702.339.945
Toplam			68.732.766.405

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri (www.tuik.gov.tr)

Yukarıda yer alan “Tablo.1.9. Hazır Giyim Ürünlerinin Son 10 Yılda Avrupa Birliği Ülkelerine İhracatı”ndan da görüleceği üzere 2018 yılına gelindiğinde Türkiye’nin yaklaşık yedi milyon Türk Lirası hazır giyim ihracatı olduğu 2009 dönemlerine göre artış gösterdiği ancak 10 yıl içerisinde dikkat çekici bir sıçrama oluşmadığı gözlemlenmiştir.

1.3.3. Türkiye’nin Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracatı Ele Alındığında Hazır Giyim Sektörünün Payı

Tablo.1.11. Avrupa Birliği Ülkeleri’ne Yapılan Hazır Giyim İhracatı Verileri

AB Ülkelerine Hazır Giyim İhracatı Milyon (USD)	AB Ülkelerine Toplam İhracat Milyon (USD)	Türkiye’nin Toplam İhracatı Milyon (USD)	AB’ye Yapılan İhracat İçinde Hazır Giyim Sektörünün Payı (%)	Toplam İhracat İçinde Hazır Giyim Sektörünün Payı (%)
5.955	47.227	102.143	12,61%	5,83%
6.667	52.934	113.883	12,59%	5,85%
7.165	62.588	134.907	11,45%	5,31%
6.885	59.394	152.462	11,59%	4,52%
7.344	63.038	151.803	11,65%	4,84%
7.947	68.514	157.610	11,60%	5,04%
6.845	63.998	143.839	10,70%	4,76%

6.612	68.343	142.530	9,68%	4,64%
6.610	73.906	156.993	8,94%	4,21%
6.702	83.956	167.924	7,98%	3,99%
68.733	643.898	1.424.094		

Kaynak: TÜİK ve TÜİK Verilerinden Faydalınarak Yapılan Hesaplamalar
(www.tuik.gov.tr)

Yukarıda yer alan “Tablo.1.10. Avrupa Birliği Ülkeleri’ne Yapılan Hazır Giyim İhracatı Verileri”nden de görüleceği üzere Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne yapmış olduğu ihracatın geçtiğimiz on yıl boyunca %8 ila %13 arasında bir orandaki kısmını hazır giyim ihracatı oluşturmaktadır. Türkiye’nin tüm ihracatı içerisinde ise geçtiğimiz on yıl boyunca %4 ila %6 arasında bir oran yine hazır giyim ihracatına ilişkindir. Söz konusu oranların geçtiğimiz 5 yılda düştüğü görülmektedir.

Türkiye’nin katı mineral yakıtlar, yağlar, makineler ve taşıma ekipmanları ve otomobil gibi ürünlere ilişkin sektörlerde yüksek hacimli ihracatının son yıllarda artışı (BKZ. Tablo. 1.5.) toplam içerisinde hazır giyim sektörünün payının azalmasına sebep olmaktadır.

Yine TÜİK Dış ticaret istatistiklerinden faydalınarak “Ek.1.4. Türkiye’nin İhracatında İlk 20 Fası” başlıklı tabloda ise Türkiye’nin ihracatının fasıllara göre sektörel dağılımı daha detaylı olarak gösterilmiştir.

Tablo.1.12. 2017-2018 Türkiye’nin Ülkeler Bazında Hazır Giyim İhracatı

Ülkeler	2017 (ABD \$)	2018 (ABD \$)	Değişim
ALMANYA	2.753.600.330	2.710.582.904	-1,6%
İSPANYA	2.028.203.895	2.329.884.370	14,9%
İNGİLTERE	1.856.103.662	1.919.973.014	3,4%
HOLLAND	747.227.686	892.530.030	19,4%
FRANSA	686.345.956	741.143.854	8,0%
IRAK	660.628.789	617.092.108	-6,6%
İTALYA	461.399.325	474.655.027	
DANİMARKA	376.499.698	391.950.836	4,1%
A.B.D.	311.058.221	351.350.597	13,0%
POLONYA	387.138.878	316.162.497	-18,3%
İSRAİL	286.945.343	312.035.133	8,7%
BELÇİKA	267.065.652	262.656.367	-1,7%
İSVEÇ	226.256.649	232.876.792	2,9%
SUUDİ ARABİSTAN	224.500.140	218.973.737	-2,5%

RUSYA	161.333.204	215.137.460	33,3%
LİBYA	100.033.227	159.561.647	59,5%
CEZAYİR	175.504.462	158.327.179	-9,8%
BULGARİSTAN	190.713.636	140.571.398	-26,3%
KIRGIZİSTAN	146.264.944	138.646.184	-5,2%
ROMANYA	100.347.519	128.499.797	28,1%
LİSTE TOPLAMI (İLK 20 ÜLKE)	12.147.171.216	12.712.610.931	4,7%
AB-28 TOPLAMI	10.774.068.774	11.112.773.247	3,1%
GENEL TOPLAM	14.787.875.664	15.323.303.000	3,6%

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Yukarıda yer almakta olan “Tablo.1.11. 2017-2018 Türkiye’nin Ülkeler Bazında Hazır Giyim İhracatı”ndan da görüleceği üzere ilk yirmi ülkeye bakıldığında Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin hem sayısı hem de ihracat rakamlarının yüksekliği bakımından dikkat çekicidir. Avrupa Birliği ülkelerinin Türkiye’den önemli bir miktarda hazır giyim ithalatı mevcuttur.

Birinci bölümün sonuna geldiğimizde, emek yoğun ve teknoloji yoğun iki sektörün ihracat performansının değerlendirilmesi kapsamında TÜİK verilerinden faydalanılarak “Ek.1.1. Geniş Ekonomik Grupların Sınıflamasına (Gegs) Göre Yıllık İhracat”, “Ek.1.2. İhracatın Sektörel Dağılımı” ve “Ek.1.3. Sanayi Sektörü İhracatı – Aylık” başlıklı tablolarda Türkiye’nin ihracatının sektörel olarak istatistiki durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2. İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNE İHRACAT PERFORMANSINI BELİRLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ

2.1. Türkiye’nin Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracat Performansını Destekleyen Faktörlerin İncelenmesi

Ülkelerin ihracata yönelik vermiş olduğu teşvikler, ihracata teşvik edilmesi, ihracat pazarlarının genişletilip geliştirilmesi, dünya ihracatında payının artması, rekabet gücünün artması gibi birçok etkene dayanmaktadır. Bu kapsamda, Türkiye’ye baktığımızda karşımıza çıkan ihracat destekleri/teşvikleri ve ihracata yönelik devlet yardımları aşağıdaki gibi sıralanabilir. (Yakal, 2002, s.24)

- Dahilde ve hariçte işleme rejimleri,
- Türk Eximbank tarafından sağlanan kredi,
- Sigorta ve garanti programları,
- İhracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerde vergi, resim ve harç istisnası
- İhracatta KDV istisnası.

Türkiye’de ilk kez 2009 yılında uygulamaya giren teşvik sisteminin amacı, tasarrufları katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirmek, üretimi ve istihdamı artırmak, yatırım eğiliminin devamlılığını ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaktır. Ayrıca uluslararası rekabet gücünü artıracak teknoloji ve Ar-Ge içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımları özendirmek, doğrudan yabancı yatırımları artırmak, bölgesel gelişmişlik farklarını gidermek ve çevreyi korumaya yönelik yatırımları desteklemek olarak belirtilmiştir (Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar, 2009). Bu amaçlar doğrultusunda teşvikler; genel teşvik uygulamaları, bölgesel teşvik uygulamaları ve büyük ölçekli yatırımların teşviki olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır.

İlk kez bölgesel ve sektörel teşvik sistemine geçilen bu sistemde, iller İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) Düzey 2 bölgelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyeleri dikkate alınarak dört bölgeye ayrılmıştır (Tablo 1). Bu bölgelere yapılan desteklerden yararlanacak yatırım konuları her bir il grubunun yatırım potansiyeli ve rekabet gücü dikkate alınarak belirlenmiştir (Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar, 2009). Bu teşvik sisteminde KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, faiz desteği, sigorta primi işveren desteği, vergi indirimi, yatırım yeri tahsis ve taşınma desteği olmak üzere yedi maliyet kaleminde teşvik uygulanmıştır.

2.1.1. Avrupa Birliği’nde Ve Türkiye’de Uygulanan İhracata İlişkin Devlet Yardımlarının İhracat Performansına Etkileri

Dahilde İşleme Rejimi Dahilde İşleme Rejimi;

Söz konusu rejim ihracatı teşvik politikası amacıyla kullanılmaktadır, ihraç edilmesi planlanan malların üretiminde kullanılan hammadde, yardımcı madde, ara mal ve ambalaj malzemeleri gibi malların bazı vergisel yükümlülüklerden muaf tutarak kolaylık sağlamaktadır

DİR'nin asıl amacı, Dünya'daki piyasa fiyatları kapsamında hammadde temin ederek ihracat pozisyonunu yükseltmek ve ihraç edilen ürünlere uluslararası platformda rekabet gücü vermek, ihracat pazarını geliştirmek ve de ürünleri de çeşitlendirmek olarak nitelendirilebilir.

DİR özetle ihraç ürünlerin üretiminde kullanılan ve ithalatı sırasında vergiye tabi olan ürünlere ilişkin vergilerden muaf tutulması şeklinde tanımlanabilir. Söz konusu vergiler ise KDV, gümrük vergisi, kkdf, toplu konut fonu gibi vergilerden oluşmaktadır. arındırılması işlemidir. Başka bir açıdan ihraç edilen ürünlerin üretimi esnasında kullanılan girdilerin ithalatındaki vergileri arındıran bir ihracat teşviği olarak tanımlanabilir. (Bağrıaçık, 2003).

DİR kapsamında hammadde ya da başka girdilerin ithalatı kapsamında şirketler devlete ihracat taahhüdünde bulunmak durumundadırlar, ilgili başvuru ve belgeler ile ancak vergi muafiyetinden faydalanılabilmektedir. diğer girdileri ithal etmeyi düşünen işletmeler, devlete karşı ihracat taahhüdünde bulunmak suretiyle, DTM İhracat Genel Müdürlüğü'nden Dahilde İşleme İzin Belgesi almak zorundadır. Bunun için işletmelerin gerekli belgelerle bağlı bulundukları İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliklerine başvuruda bulunması gerekmektedir. İşletmelerin, vergi muafiyetleri ve diğer avantajlardan yararlanması bu belgeler sayesinde olmaktadır.

Türkiye'de DİR çerçevesinde yararlanılabilecek destekler aşağıdadır;

- Gümrük Vergisi (Üçüncü ülkelerden yapılacak ithalat için),
- KDV ve diğer başka vergilerde muaflık,
- Avrupa Birliği ülkelerinden yapılacak ithalatlarda KDV ve diğer vergilerde muaflık,
- Belli ödeme şekillerine göre yapılacak ithalatlarda Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) muafiyeti,
- Üçüncü ülkeye/ülkelere yapılacak ihracatla ihracat taahhüdünün yerine getirilmesi koşulu ile ithalatta kota ve gözetim önlemleri muafiyeti,
- Dış ticarete teknik düzenlemeler ve standardizasyon mevzuatından muaflık,
- İhracat sayılan hallerde, söz konusu satış ve teslimlere ilişkin gümrük vergisi muafiyeti

- Vergi, resim ve harç istisnası,
- Eşdeğer eşya kullanım olanağı,
- Ödenmiş verginin geri alınması opsiyonu

“Ek.1.5. Dahilde İşleme İzin Belgeleri – Sektörel” başlıklı tabloda ise Türkiye’de dahilde işlemde izin belgelerinin ithalat ve ihracat rakamlarına son iki yılda sektörel bazlı etkisi yer almaktadır.

Hariçte İşleme Rejimi;

Serbest dolaşımda olan eşyanın işlenmek ya da yenilenmek suretiyle Gümrük Bölgesi dışı ya da serbest bölgelere geçici suretle ihraç edilmesi ve işlem görmüş söz konusu ürünün tam ya da kısmi muafiyet yararlanması ile tekrar serbest dolaşıma girmesine ilişkindir (Hariçte İşleme Rejimi Tebliği, Sayı:2007/5).

İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi Resim ve Harç İstisnası kapsamında ihracatçı işletmelerin ürün maliyetlerinin düşürülmesiyle ihracat hacmini artırmak, ihracatı geliştirmek ve ihraç edilen ürünlere uluslararası piyasada rekabet gücü kazandırmak hedeflenmektedir (İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi Resim ve Harç İstisnası Hakkında Tebliğ, Say:2008/6)

Türkiye’deki ihracata yönelik devlet yardımları Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafınca belirlenmektedir. Bu kapsamda başlıca on adet destek programından bahsedilebilir.

- Araştırma Geliştirme Yardımları
- Uluslararası Nitelikte Yurtiçi Fuar Destekleri
- Yurtdışında düzenlenen Fuar ve Sergiler için Katılım Desteği
- Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği
- Eğitim Desteği
- Yurtdışında Mağaza Açmak, İşletmek ve Marka Tanıtımı Faaliyetlerinin Desteklenmesi
- Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi
- İstihdam Desteği

- Marka Tanıtım ve Türk Malı İmajının Desteklenmesi
- Tarım Ürünlerindeki İhracat İadesi Destekleri

2.1.2. Avrupa Birliği'nde Ve Türkiye'de Uygulanan İhracata İlişkin Devlet Teşviklerinin İhracat Performansına Etkileri

Avrupa Birliği'nde Devlet Yardımları

Avrupa Birliği'nin asıl ekonomik hedefi Avrupa Birliği'ne üye ülkelerle engellerin olmadığı bir iç pazar oluşturulmasıdır. Avrupa Birliği'nin söz konusu hedefe ulaşabilmek için rekabet kurallarını etkili bir araç olarak kullanmıştır. Avrupa Birliği'nin rekabet politikasının asıl amacı ise rekabetin bozulmasına sebep olacak tehditleri engelleyip piyasaya tam anlamıyla hakim olunan iyi bir Avrupa iç pazarını yaratmaktır. Söz konusu devlet yardımları kapsamında rekabete bozan bahsi geçen yardımlar kapsamında iç pazara aykırılığı sebebiyle yasaklanmaktadır. (AB ve Türkiye'de Devlet Yardımları, 2005).

Ayrıca yukarıda bahsi geçtiği üzere Avrupa Birliği ülkeleri devletin sağladığı yardımları kontrol edebilmek adına, yardımların rekabeti bozduğu argümanı ile yasaklanması ancak ortaya çıkacak belli şartlar sağlandığında devlet yardımlarının uygulanabileceği yönünde karar almıştır.

Avrupa Birliği Ülkelerinde Roma Anlaşması'nın 87/3. madde çerçevesinde Avrupa Birliği Komisyonu'nun incelemesine bağlı olarak yaygın olarak devlet yardımı türleri bölgesel, sektörel ve yatay yardımlar olarak nitelendirilmektedir.

Avrupa Birliği'nde devlet yardımları, devletin sosyal ve ekonomik politikalarının sonucunda ortaya çıkan belli bir bölgeye, sektöre ya da teşebbüse yarar sağlayan bir araç olarak değerlendirilmektedir. Yatırımların teşvikini sağlamak, istihdamı artırmak, ihracatı genişletmek, ekonomiyi canlandırmak gibi amaçlar için kullanılmaktadır.

Asıl konusu sürdürülebilir ve kapsamlı bir büyüme hedefi olan Avrupa 2020 stratejisi ile AB üyesi ülkelerin dünya ticaretindeki paylarının artırılması ve de korunması amaçlanmaktadır.

Türkiye’de ise 1995 dönemine kadar, asıl konusu doğrudan nakit ödemelere, düşük faizli kredilere ve istisnalara dayalı teşvik politikaları uygulanmıştır. 1994 yılına gelindiğinde Dünya Ticaret Örgütü’ne üye olunması ve de 1996 yılında Gümrük Birliği anlaşması ile birlikte, uygulanmakta olan teşvikler yürürlükten kalkmış ve AB’nin modeli yatay yardımlar çerçevesinde düzenlenmiş ana teması ihracatı artırmak olan ihracata yönelik devlet yardımları benimsenmiştir.

Örneğin, Türkiye’deki vergi resim ve harç istisnasına ilişkin detaylara sektörel olarak “Ek.1.6. Vergi Resim Ve Harç İstisnası Belgeleri – Sektörel” başlıklı tabloda yer verilmiştir.

Avrupa 2020 Stratejisi ve 2023 Türkiye İhracat Stratejisi göz önüne alındığında Türkiye ve Avrupa Birliği’nde uygulanan yardımlar kapsamında, AB ülkeleri açısından rekabet edebilir bir noktaya gelinmesi ülkelerin ihracat performanslarını artırıcı bir etki yaratacaktır, böylece devlet yardımlarının etkisi pozitif bir yönde olacaktır.

2.2. Türkiye’nin Avrupa Birliği Ülkeleri’ne İhracat Performansını Engelleyen Faktörlerin İncelenmesi

Önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere, teşvikler bir ülkenin en önemli ekonomiye müdahale araçlarından birisidir. Bahsi geçen ihracata yönelik teşvikler, uluslararası ticaret üzerinde ortaya çıkarmış olduğu olumsuz etkiler sebebiyle, hem Dünya ticaretini düzenlemek amacıyla kurallar koyan Dünya Ticaret Örgütü hem de Avrupa Birliği gibi bir yapı tarafınca disiplin altına alınmaya çalışılmaktadır.

Gelişmekte olan veya gelişmiş tüm ülkelerde uygulama açısından yönelik amaçlar farklı farklı teşvik programları uygulanmaktadır. Geçmişte yaşanan düzenlemeler ile gümrük kotaları ve geleneksel yapı olan korumacılık kavramı giderek ortadan kaldırılmaya çalışılmakta, dünya ticaretinden pay alabilmek isteyen ülkelerin ise ekonomilerinin küresel rekabet gücü kazanması ya da mevcut güçlerini muhafaza etmesi kapsamında teşvik uygulamaları günümüzde hala devam etmektedir.

Uluslararası ticaret politikasının korumacılık amacı ile uygulanmakta olan geleneksel politika aracı olarak gümrük vergileri karşımıza çıkmaktadır. Başka bir açıdan baktığımızda ise gümrük vergileri hariç olmak üzere ticarete müdahale araçlarında da artış ve çeşitlenme söz konusu olmuştur.

1980’li yıllardan sonra hızla girilen küreselleşme süreci azalan gümrük tarifelerine neden olmuş buna karşılık devletlerin hala korumacı politikadan tam olarak vazgeçmediği ve bu kapsamda uluslararası ticarete tarife dışı önlemler mekanizması ile müdahale edilmeye devam edildiği bunun da ticari hayat açısından tehdit oluşturmaya devam ettiği görülmüştür.

2.2.1. Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Uygulanan İhracata İlişkin Engellerin/Kotaların İhracat Performansına Etkileri

Tarife dışı engelleri sınırda uygulanan engeller, ihracata uygulanan engeller, (ihracat vergileri, kotalar veya yasaklar) ya da sınır sonrasında uygulanan engeller şeklinde sınıflandırılması mümkündür. Söz konusu sınıflandırmaya yerel vergiler, düzenleyici uygulamalar veya sübvansiyonlar olup olmadıklarına göre alt sınıflara ayrılması söz konusu olabilir.

Amacı her ne olursa olsun tarife dışı engellerin asıl ortak noktası ticari etki yaratıyor olmasıdır. Bazen bu etki basit bir şekilde herhangi bir ürüne yönelik uygulanmış sadece kamu politikası amaçlı uygulamalardan oluşabilir.

Tarife dışı engellerin hangi durumlarda kullanıldığı göz önüne alındığında ise yapılan müdahalelerin aslında sadece ulusal refahı artırma amacı taşıyanlar olduğu görülmüştür. Ulusal refahı artırma hedefiyle yapılan müdahalelerde asıl amaç piyasa gücünü artırmak şeklinde de olabilir.

Türkiye’de yürürlükte bulunan koruma önlemlerine ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır. “Tablo.1.12. Yürürlükte Bulunan Korunma Önlemlerine İlişkin Liste” incelendiğinde bu çalışmada incelenen beyaz eşya sektörü ve hazır giyim sektörüne ilişkin doğrudan bir koruma önlemi olmadığı anlaşılmaktadır. Söz konusu koruma önlemlerinin belirlenmesinde, siyasi gelişmeler, koruma önlemi alınan ülkenin

ekonomik durumu, koruma önlemi alınan ürünün yerel ekonomi içerisindeki konumu gibi birçok etken ortaya çıkmaktadır.

Tablo.1.13. Yürürlükte Bulunan Korunma Önlemlerine İlişkin Liste

SIRA	DOSYA NO	MADDE İSMİ	G.T.İ.P / HS CODE	ÜLKE	TÜRÜ
1	245	DUVAR KAĞITLARI	4814.20.00.00.00 4814.90.10.00.00 4814.90.70.10.00	Tüm Ülkeler	Soruşturma Açılış
					Soruşturma Kapanış /
					Önlem Karar
					Kontenjan Dağıtım GYÜ
					Kontenjan Değişiklik GYU
					Kontenjan Dağıtım Genel
					Kontenjan Dağıtım Genel
2	211	DÜZ CAM (İran Menşeli)	70.04, 70.05,70.06	İran	Soruşturma Açılış
					Soruşturma Kapanış
					Önlem Karar
3	240	AMBALAJ FİLMİ	3920.20.21.00.19	İran	Soruşturma Açılış
					Soruşturma Kapanış
					Kota Dağıtım
4	242	POLYESTER ELYAF	5503.20.00.00.00	İran	Soruşturma Açılış
					Soruşturma Kapanış
					Önlem Karar
5	250	PET	3907.69.00.00.00	Güney Kore	Soruşturma Açılış
					Soruşturma Kapanış
					Önlem Karar
6	238	PET	3907.61.00.00.00	Tüm Ülkeler	Soruşturma Açılış
					Soruşturma Kapanış
					Önlem Karar
					Kontenjan Dağıtım GYÜ
7	248	DİŞ FIRÇALARI	9603.21.00.00.00	Tüm Ülkeler	Soruşturma Açılış
					Soruşturma Kapanış
					Önlem Karar
					Kontenjan Dağıtım GYÜ
8	249	DEMİR-ÇELİK ÜRÜNLERİ	7208-7209-7210-7211-7212-7225-7226-7213-7214-7215-7217-7227-7228-7302-7303-7304-7305-7306-7219-7220	Tüm Ülkeler	Soruşturma Açılış
					Soruşturma Kapanış
					Geçici Önlem Karar
					Kontenjan Dağıtım GYÜ

Kaynak : Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Yine Ticaret Bakanlığı'nın verilerine dayanarak yürürlükten kalkan korunma önlemlerine ise "Ek.1.12. Yürürlükten Kalkmış Korunma Önlemleri" başlıklı tabloda yer verilmiştir.

2.2.2. Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Uygulanan İhracata İlişkin Vergilerin İhracat Performansına Etkileri

Devletin ekonomik ortamı iyileştirmek adına uyguladığı teşvikler/yardımlar birçok şekilde ortaya çıkabilmekte olup söz konusu yardımlar koşullu ya da koşulsuz, pek çok şekilde ortaya çıkabilmektedir. Söz konusu devlet yardımları koşullu ya da koşulsuz nakit transferleri vergi muafiyetleri, vergi indirimi, vergi ertelenmesi, düşük faizli kredi kullandırılması vergi uygulamalarında sübvansiyon gibi sıralanabilir.

Uluslararası ticaret politikalarında tarife ve tarife dışı engelleri uygulanmasının birçok nedeni vardır. Bunlardan biri ilgili ürünün ucuz ithalatını azaltarak ülke içerisindeki istihdam fırsatlarını korumaya çalışmaktır. Başka bir deyişle, rekabet yeteneği yüksek olan ve görece birim fiyatları daha ucuz ürünlerin ithalatını iç pazarda yerli rekabeti artırmak suretiyle uygulayabilir.

Bahsi geçen tarife veya tarife dışı engellerin uygulamasında birden fazla etki ortaya çıkabilmektedir. Söz konusu etkiler hem ithalatçı hem ihracatçı açısından farklı şekilde ortaya çıkabilir.

Tarife uygulaması ithalatçı ülke tarafından vergi gelirleri artacağı için ülke ekonomisine ve refahına katkıda bulanacaktır. Ayrıca söz konusu maliyetler de artacağı için iç pazardaki üretim rekabetten arınmış olacaktır. Ancak başka bir açıdan, gerekli olan girdilerin maliyetlerinde ortaya çıkabilecek önemli artışlar, iç pazarda üretim masraflarına ek maliyet olarak eklenecektir. Özetle bahsi geçen tarife veya tarife dışı engellerin iyi bir strateji izlenerek uygulanmadığı durumlarda beklenmeyen ve olumsuz sonuçlar çıkması olasılığı yüksek olacaktır.

Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin dış ticaretindeki yeri ve taşıdığı önem göz önüne alındığında, 2008 krizi ve sonrasında korumacılık uygulamalarında bir artış olduğu görülmektedir. Aşağıda yer alan "Tablo.1.12. Ülke Gruplarına Göre Beş

Yıllık İhracat Rakamları (2008-2012)’ndan da görüleceği üzere Türkiye’nin toplam ihracatı içerisinde AB’nin payının azalması Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye uygulamış olduğu tarife dışı engellerin etkisini desteklemektedir.

Tablo.1.14.Ülke Gruplarına Göre Beş Yıllık İhracat Rakamları (2008-2012)

Ülke grubu	Ülke grup adı	2008 İhracat Dolar	2009 İhracat Dolar	2010 İhracat Dolar	2011 İhracat Dolar	2012 İhracat Dolar
1113	Avrupa Birliği	63.379.554.492	47.012.169.468	52.684.676.776	52.684.676.776	59.193.836.886
	Türkiye’nin İhracatı	132.027.195.626	102.142.612.603	113.883.219.184	134.906.868.830	152.461.736.556
	Toplamda AB’nin Payı	48,00%	46,03%	46,26%	39,05%	38,83%

Kaynak : Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Tarife dışı önlemlerin ticaret politikası olarak kullanılmasının geçerli ve makul gerekçeleri iktisat literatürü ve de uluslararası düzenlemelerde kabul görmektedir.

3. SONUÇ

Ülkelerin ihracat teşvikleri uygulamasının başlıca nedenleri, ekonomik kalkınma, ekonomik büyüme ve refah artışı hedefleri, yatırımı ve üretimi teşvik etme, üretime konu girdilere ulaşma sürecini iyileştirme, yatırım ortamını iyileştirme, sosyo-ekonomik dengeye ulaşma ve işsizliğe engel olarak istihdamı artırmak olarak sayılabilir. Ayrıca çalışmanın sonuç bölümüne geldiğimizde, Türkiye’nin ihracat performansının istatistiksel analizleri sonucu seçilmiş sektörlerdeki geçmişte yaşanan artış ve azalışların dışarıdan kaynaklanan ekonomik etkiler kadar hem Türkiye’nin hem de ihracat yaptığı diğer ülkeye özgü uluslararası ticaret politikası amacıyla uygulanan engel ve kotalardan kaynaklanabileceği görülmüştür.

Ayrıca ihracata yönelik bazı vergilerin kaldırılması, uygulanan muafiyet ve istisnaların ülkelerin uluslararası piyasada rekabet gücünü, dolayısı ile ihracat performansını ve birbirini tetikleyen faktörler olarak ekonomik büyüme istihdam gibi ekonominin önemli göstergelerini doğrudan etkilediği görülmüştür. Yukarıda bahsi geçtiği üzere devletin ihracata yönelik faydalandırdığı ihracat teşviklerinin Avrupa Birliği ile olan ticaretine etkisinin incelenmesinin yanı sıra ihracatı olumsuz etkileyen

engel ve kotalara da değinilmiş ve ihracat performansı üzerindeki etkileri gözden geçirilmiştir.

Türkiye'nin ihracat performansının tarihsel ekonomik gelişmeler ışığında incelenmesi neticesinde, DTÖ'ne üyeliği, Gümrük Birliği anlaşması, korumacı politikaların devam ettiği dönemlerdeki ihracat rakamları gibi birçok etmen incelenen sektörlerde değerlendirilmiş olup, devlet yardımlarının desteklediği dönemler ve tarife dışı engellerin konu olmadığı dönemlerde ihracat rakamlarının artış gösterdiği gözlemlenmiştir.

Bir ülkenin ihracat performansı, dış ticareti ile ilgili ulaşılmak istenen hedefler yanında, ayrıca ülkenin ekonomik olarak büyümesi ve sağladığı istihdamdaki hedefleri açısından da önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Hedeflenen ihracat performansına ulaşılması için üretim teknolojileri bakımından yeterli, uluslararası pazarda gerekli güce sahip ve katma değer oluşturan bir ihracat yapısı gerekmektedir.

Bu kapsamda, rekabet gücünün artması, ihracata konu üretim yapılan sektörlerde düşük ve orta teknoloji yerine yüksek teknolojiye geçilmesi ve katma değerde de artış olması da ciddi önem taşımaktadır.

4. KAYNAKÇA

Bağrıaçık, A., **Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri**, İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, 2003.

Bodur, Muzaffer, **Foreign Market Indicators, Structural Resources and Marketing Strategies as Determinants of Export Performance**, in Cavusgil, S.T. and Axinn, C. (Eds), *Advances in International Marketing*, JAI Press, Greenwich, 1994, 183-205.

Demirhan, Erdal, **Büyüme Ve İhracat Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye Örneği**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi.

Çavuşgil, Tamer, **Knight, G., Riesenberger, J.R. International Business**. Pearson, Boston, USA, 2012.

Çavuşgil, Tamer, Zou, Shaoming, **Marketing Strategy – Performance Relationship: An Investigation of the Empirical Link in Export Market Ventures**, *Journal of Marketing*, Vol: 58, 1994, 1-21.

Dalgıç, Başak, and Burcu Fazlıoğlu, **Dış Ticarete Ürün/Ülke Çeşitliliği ve Firma Performansı: Türkiye Örneği**, 2015.

Danışman, A. ve A. G. Sökmen, **Girişimci Özellikleri ve Firma Niteliklerinin İhracat Performansına Etkisi: Kobi'ler Üzerinde Bir Araştırma**, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2007, 213-230.

Diamantopoulos, Adamantios; **Kakkos, Nikolaos, Managerial Assessments of Export Performance: Conceptual Framework and Empirical Illustration**, *Journal of International Marketing*, 2007, 1-31.

Esen, B., **Beyaz Eşya Sanayisi, Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi**, 2009.

Fazlıoğlu, Burcu, Başak Dalgıç, and Ahmet Burçin Yereli, **The effect of innovation on productivity: evidence from Turkish manufacturing firms**.

Felbermayr, Gabriel ve Yalçın, Erdal, **Export Credit Guarantees and Export Performance: An Ampirical Analysis for Germany**.

Gowrisankaran G. ve Rysman M., **Dynamics of Consomer Demand for new Durable Goods**, *The University Of Chicago Pres Journals*, 2012.

Hariçte İşleme Rejimi Tebliği, Sayı:2007.

HUGHES, Kirsty., **Turkey and The European Union: Just Another Enlargement**, Standard & Poor's, 2004.

İhracatta Stratejik Plan 2004-2006, Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğü, 2004.

İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi Resim ve Harç İstisnası Hakkında Tebliği, Say:2008/6.

Kazgan, Gülten, **Ekonomide Dışa Açık Büyüme, Altın Kitapevi Yayınları, 2. Basım, 1988.**

Kepenek, Y. ve Yentürk, N., **Türkiye Ekonomisi, Remzi Kitap Yayınları, 2007, 320-331.**

Krugman, P., Scale Economies, Product Differentiation, and the Pattern Oftrade, **American Economic Review**, 1980, 950-959.

Krugman, P., **Growing World Trade: Causes and Consequences. Brookings Papers on Economic Activity**, 1995.

Kutlu, E. & Hacıköylü, C., **Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Devlet Yardımları**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2007, 367-390.

Perçin S, “İhracat Performansını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Ve Firmaların İhracat Performans Ölçülerine Göre Sınıflandırılmasındaki Rolü: ISO 1000 Sanayi Firmaları Uygulaması, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,

Seyidoğlu, H., **Türkiye’de Sanayileşme ve Dış Ticaret Pol.**, Turhan Kitabevi, 1982.

Seyidoğlu, H., **Uluslararası İktisat, 13. Baskı, 1999.**

Shoham, Aviv., **Export Performance: A Conceptualization and Empirical Assessment, Journal of International Marketing**, Vol: 6, No: 3, 1998, 59-81.

Takım, A.,**Türkiye’de GSYİH ile İhracat Arasındaki İlişki: Granger Nedensellik Testi**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2010, 14(2), 116.

World Trade Organization., **Trade and Public Policies: A closer look at NTM's in the 21. century**, 2012.

Yakal, A., **İhracata Yönelik Devlet Yardımları, Dış Ticaret Dergisi. 2002, 24-29.**

Zou, S. ve S. Simona, **The Determinants of Export Performance: A Review of the Empirical Literature Between 1987 and 1997**, International Marketing Review, 1998, 15(5), 333-356.

2002–2023, **Dış Ticaret Stratejisi, Yatırım Finansman ve Dış Ticaret Dergisi.**

Web Siteleri

Dünya Bankası web sayfası (<http://wits.worldbank.org>)

Dünya Ticaret Örgütü web sayfası (<http://www.wto.org>)

EUROSTAT Verileri (<https://ec.europa.eu/eurostat>)

İhracatçı Birliği Verileri (<http://www.tim.org.tr>)

Statistics Division, Data Center (<http://www.unescap.org/stat/data/>)

T.C. Ekonomi Bakanlığı web sayfası (<http://www.ekonomi.gov.tr>)

TSKB Beyaz Eşya Şubat 2018, Sektörel Görünüm Raporu (<http://www.tskb.com.tr>)

Türkiye İstatistik Kurumu (<http://www.tuik.gov.tr>)

5. EKLER

EK.1.1. GENİŞ EKONOMİK GRUPLARIN SINIFLAMASINA (GEKS)
GÖRE YILLIK İHRACAT*

	Milyon \$						Değişim %
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
YATIRIM MALLARI	15.592,48	16.107,11	15.391,91	15.891,43	18.352,26	19.844,70	8,13
Yatırım (sermaye) Malları (Taşımacılık araçları hariç)	8.939,37	9.229,49	8.498,76	8.185,73	8.996,47	10.131,89	12,62
Sanayi ile ilgili taşımacılık araç ve gereçleri	6.653,11	6.877,61	6.893,16	7.705,69	9.355,78	9.712,81	3,82
ARA MALLARI	74.817,21	75.171,30	68.432,76	66.890,19	73.062,99	79.288,05	8,52
Sanayi için işlem görmemiş hammaddeler	5.057,98	4.718,72	3.760,85	3.665,08	4.579,39	4.701,52	2,67
Sanayi için işlem görmüş hammaddeler	49.772,77	50.213,77	47.347,30	46.449,25	49.868,91	53.896,94	8,08
İşlem görmemiş yakıt ve yağlar	252,16	234,69	181,85	139,04	161,69	185,15	14,51
Yatırım mallarının aksam ve parçaları	5.028,38	5.252,66	4.534,97	4.299,11	4.662,11	5.406,98	15,98
Taşımacılık araçlarının aksam ve parçaları	9.009,06	9.288,29	8.594,84	8.927,23	9.719,13	10.761,75	10,73
Esası yiyecek ve içecek olan işlenmemiş hammaddeler	352,27	293,87	239,31	384,19	301,15	371,78	23,45
Esası yiyecek ve içecek olan işlenmiş hammaddeler	1.890,88	1.696,49	1.618,37	1.790,53	1.809,25	1.835,57	1,45
İşlem görmüş diğer yakıt ve yağlar	3.453,71	3.472,82	2.155,25	1.235,76	1.961,37	2.128,36	8,51
TÜKETİM MALLARI	60.732,21	65.088,27	59.145,65	58.876,81	64.877,91	68.051,75	4,89
Binek otomobilleri	6.856,07	7.255,37	6.899,25	8.355,13	11.814,43	12.441,89	5,31
Dayanıklı tüketim malları	13.317,64	14.984,18	13.129,98	12.807,25	13.821,01	14.928,23	8,01
Yarı dayanıklı tüketim malları	14.774,79	15.945,98	14.626,12	14.649,90	15.023,75	15.931,11	6,04
Dayanıksız tüketim malları	9.343,70	9.997,96	8.694,35	8.563,82	8.640,03	8.738,36	1,14
Esası yiyecek ve içecek olan işlenmemiş tüketim malları	5.784,33	6.297,37	6.184,58	5.689,52	5.953,80	6.164,39	3,54
Esası yiyecek ve içecek olan işlenmiş tüketim malları	7.501,47	8.124,80	7.406,76	6.924,63	7.384,37	7.717,57	4,51
Motor benzini ve diğer hafif yağlar	2.836,73	2.300,00	2.057,86	1.720,61	2.064,75	1.921,22	-6,95

Sanayii ile ilgili olmayan taşıma araç ve gereçleri	317,50	182,62	146,74	165,94	175,77	208,98	18,90
DİĞERLERİ	660,74	1.243,47	868,55	871,15	699,79	782,71	11,85
GENEL TOPLAM	151.802,64	157.610,16	143.838,87	142.529,58	156.992,94	167.967,22	6,99

(*) Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kullandığı GEGS tasnifidir.

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri (www.tuik.gov.tr)

EK.1.2. İHRACATIN SEKTÖREL DAĞILIMI - YILLIK

İHRACATIN SEKTÖREL DAĞILIMI - Yıllık							
	2013 Milyon USD	2014 Milyon USD	2015 Milyon USD	2016 Milyon USD	2017 Milyon USD	2018 Milyon USD	Değişim %
1- TARIMSAL ÜRÜNLER	17.739	18.747	17.444	16.857	17.589	18.500	5,2
i-Gıda Maddeleri	16.749	17.747	16.561	16.004	16.651	17.386	4,4
Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri	14.112	15.157	14.340	13.535	14.272	14.918	4,5
Canlı hayvanlar	13	27	34	28	35	58	67,2
Hububat ve mamulleri	2.711	2.776	2.663	2.761	2.868	2.967	3,4
Meyva, sebze ve mamulleri	6.878	7.562	7.651	6.721	6.870	7.007	2,0
Tabii bal, şeker ve mamulleri	648	690	583	544	612	627	2,6
Hayvan Yemleri	204	165	116	133	188	242	28,8
Diğer Gıda Maddeleri	3.658	3.937	3.291	3.348	3.700	4.017	8,6
İçkiler, tütün ve mamulleri	1.191	1.390	1.229	1.293	1.262	1.357	7,6
Alkollü ve alkolsüz içkiler	287	318	311	287	316	348	10,1
Tütün ve mamulleri	905	1.072	918	1.006	946	1.010	6,7
Hayvansal ve bitkisel yağlar ve mumlar	215	192	138	309	223	246	10,3
Yağlı tohumlar ve meyvalar	1.230	1.008	855	868	894	864	-3,3
ii-Tarımsal Ham maddeler	990	1.000	883	852	938	1.114	18,8
Deri, kösele ve ham postlar	7	5	2	2	3	2	-42,5
Tabii, sentetik ve rejenere kauçuk	58	51	37	38	45	49	8,5
Tabii mantar ve yuvarlak ağaçlar	33	34	28	23	28	37	32,3
Odun hamuru ve kağıt döküntüleri	29	35	24	24	22	33	49,2
Dokumaya elverişli lifler ve döküntüleri	672	662	609	574	641	758	18,2
Bitkisel ve hayvansal diğer ham maddeler	192	213	183	192	199	236	18,7
2- MADENCİLİK ÜRÜNLERİ	13.452	12.491	9.915	8.440	10.850	11.618	7,1
i- Maden cevherleri ve döküntüleri	4.115	3.728	2.963	2.866	3.779	3.799	0,5

ii- Mineral yakıtlar ve mineral yağlar	6.724	6.111	4.518	3.211	4.327	4.407	1,8
Kömür	6	10	15	7	13	21	68,4
Petrol ve ürünleri	6.174	5.602	4.105	2.920	3.830	3.920	2,3
Petrol gazları, doğal gaz	516	410	325	271	402	366	-9,1
Elektrik enerjisi	29	89	74	14	82	100	21,7
iii- Demir dışı metaller	2.612	2.652	2.434	2.363	2.744	3.411	24,3
3- SANAYİİ ÜRÜNLERİ	116.393	121.896	108.095	108.004	121.084	134.306	10,9
i-Demir ve çelik	11.551	10.769	7.890	7.251	9.538	13.178	38,2
ii-Kimyasallar	9.452	10.094	9.139	8.522	9.420	10.934	16,1
Diğer kimyasallar	4.930	5.254	4.756	4.497	5.100	5.946	16,6
Eczacılık ürünleri	814	849	932	866	901	1.186	31,7
Plastikler	3.708	3.991	3.451	3.159	3.419	3.802	11,2
iii-Diğer yarı mamuller	15.449	16.224	14.048	13.642	14.911	16.608	11,4
Hazırlanmış deriler, postlar ve mamulleri	312	331	251	242	274	277	1,4
Kauçuk mamulleri	2.417	2.539	2.124	2.159	2.443	2.762	13,0
Mantar ve ağaç mamulleri	693	820	666	653	736	790	7,4
Kağıt-karton ve kağıt, karton esaslı mamuller	1.859	1.902	1.703	1.809	2.004	2.240	11,8
Metal dışı mineral mamuller	3.934	3.975	3.564	3.335	3.431	3.768	9,8
Alçı, çimento vb. inşaat malzemeleri	1.883	1.825	1.607	1.456	1.499	1.624	8,3
Cam ve cam eşya	931	1.004	992	910	871	918	5,3
Diğerleri	1.120	1.147	965	969	1.061	1.227	15,7
Metal eşya	6.234	6.657	5.740	5.443	6.024	6.770	12,4
iv- Makinalar ve ulaşım araçları	41.022	42.747	39.252	41.131	48.200	52.373	8,7
Büro makinaları ve haberleşme cihazları	2.256	2.438	2.131	1.940	1.991	1.993	0,1
Otomotiv sanayii ürünleri	16.765	17.495	16.964	19.494	23.851	26.279	10,2
Diğer Makine ve ulaşım araçları	22.001	22.813	20.157	19.696	22.359	24.101	7,8
Enerji üreten makina	860	949	951	1.005	974	1.165	19,6
Diğer elektriksiz makinalar	7.900	8.268	7.270	6.953	7.938	9.433	18,8
Diğer ulaşım araçları	3.944	4.233	3.799	3.801	5.100	4.263	-16,4
Elektrikli makina ve cihazlar	9.297	9.363	8.138	7.937	8.346	9.240	10,7

v- Dokumacılık ürünleri	12.199	12.647	11.169	11.095	11.602	12.012	3,5
vi- Hazır giyim	15.395	16.668	15.118	15.047	15.088	15.642	3,7
Diğer giyim eşyası	15.001	16.305	14.885	14.820	14.839	15.384	3,7
Deri ve kürkten giyim	393	363	233	227	249	257	3,3
vii - Diğer tüketim malları	11.327	12.747	11.478	11.316	12.325	13.559	10,0
Sihhi tesisat, ısıtma ve aydınlatma malzemeleri	1.633	1.642	1.461	1.390	1.516	1.689	11,4
Mobilyalar	2.185	2.377	2.227	2.202	2.324	2.643	13,8
Seyahat eşyası	191	196	156	132	145	171	18,1
Ayakkabı	723	719	670	704	766	887	15,8
Mesleki, bilimsel ölçü ve kontrol cihazları	595	627	620	598	690	743	7,7
Diğer tüketim malları	5.999	7.186	6.344	6.290	6.885	7.425	7,9
4- DİĞER ÜRÜNLER	4.218	4.477	8.385	9.228	7.470	3.543	-52,6
GENEL TOPLAM	151.803	157.610	143.839	142.530	156.993	167.967	7,0

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri (www.tuik.gov.tr)

EK.1.3. SANAYİ SEKTÖRÜ İHRACATI – AYLIK

Milyon \$	(Aylık-Monthly)			(Geçen yılın aynı dönem.göre değ.%)				(Toplam Sanayi Sektörü İhracatı İçindeki Payı (%))				
	Ara Malları	Makine ve Ulaşım Araçları	Tüketim Malları	Sanayi		Makine ve Ulaşım Araçları		Sanayi		Makine ve Ulaşım Araçları		Sanayi
				Mamul. Top.	Ara Malları	Ulaşım Araçları	Tüketim Malları	Mamul. Top.	Ara Malları	Ulaşım Araçları	Tüketim Malları	
2017 I	3.225	3.220	1.904	8.350	12,6	21,0	-1,2	12,0	38,6	38,6	22,8	100,0
II	3.534	3.505	2.087	9.126	7,9	4,5	-2,5	4,0	38,7	38,4	22,9	100,0
III	4.173	4.365	2.520	11.058	15,9	22,0	8,5	16,4	37,7	39,5	22,8	100,0
IV	3.683	3.872	2.306	9.861	6,4	7,3	-4,0	4,1	37,3	39,3	23,4	100,0
V	3.832	4.511	2.317	10.661	12,2	33,1	6,1	18,6	35,9	42,3	21,7	100,0
VI	3.670	4.376	2.198	10.243	-3,8	19,0	-5,2	4,4	35,8	42,7	21,5	100,0
VII	3.452	3.865	2.313	9.630	24,0	36,6	29,1	30,1	35,8	40,1	24,0	100,0
VIII	3.891	3.655	2.663	10.209	8,7	18,0	7,7	11,6	38,1	35,8	26,1	100,0
IX	3.505	3.613	2.007	9.125	7,4	12,2	-1,1	7,2	38,4	39,6	22,0	100,0
X	4.079	4.344	2.391	10.814	17,2	17,2	2,4	13,6	37,7	40,2	22,1	100,0
XI	4.225	4.482	2.329	11.035	21,5	13,4	7,3	15,0	38,3	40,6	21,1	100,0
XII	4.203	4.392	2.377	10.971	20,3	8,2	4,7	11,7	38,3	40,0	21,7	100,0
2018 I	3.974	3.674	2.186	9.834	23,2	14,1	14,8	17,8	40,4	37,4	22,2	100,0
II	4.099	4.375	2.241	10.714	16,0	24,8	7,4	17,4	38,3	40,8	20,9	100,0
III	4.763	5.006	2.798	12.568	14,1	14,7	11,0	13,7	37,9	39,8	22,3	100,0
IV	4.257	4.552	2.461	11.269	15,6	17,6	6,7	14,3	37,8	40,4	21,8	100,0
V	4.482	4.627	2.496	11.604	17,0	2,6	7,7	8,8	38,6	39,9	21,5	100,0
VI	4.154	4.182	2.244	10.580	13,2	-4,4	2,1	3,3	39,3	39,5	21,2	100,0
VII	4.428	4.465	2.580	11.474	28,3	15,5	11,5	19,1	38,6	38,9	22,5	100,0
VIII	3.876	3.146	2.263	9.285	-0,4	-13,9	-15,0	-9,1	41,7	33,9	24,4	100,0
IX	4.542	4.318	2.408	11.268	29,6	19,5	20,0	23,5	40,3	38,3	21,4	100,0
X	4.808	4.880	2.687	12.375	17,9	12,3	12,4	14,4	38,9	39,4	21,7	100,0
XI	4.955	4.852	2.620	12.427	17,3	8,2	12,5	12,6	39,9	39,0	21,1	100,0
XII	4.395	4.295	2.218	10.908	4,6	-2,2	-6,7	-0,6	40,3	39,4	20,3	100,0
2017 Q1	10.932	11.090	6.511	28.534	12,2	15,6	1,9	10,9	38,3	38,9	22,8	100,0
Q2	11.185	12.759	6.821	30.765	4,6	19,5	-1,2	8,8	36,4	41,5	22,2	100,0
Q3	10.848	11.133	6.983	28.964	12,7	21,7	11,0	15,6	37,5	38,4	24,1	100,0
Q4	12.506	13.218	7.097	32.821	19,7	12,8	4,7	13,4	38,1	40,3	21,6	100,0
2018 Q1	12.836	13.055	7.226	33.117	17,4	17,7	11,0	16,1	38,8	39,4	21,8	100,0
Q2	12.892	13.361	7.200	33.453	15,3	4,7	5,6	8,7	38,5	39,9	21,5	100,0
Q3	12.846	11.930	7.250	32.026	18,4	7,2	3,8	10,6	40,1	37,3	22,6	100,0
Q4	14.158	14.027	7.525	35.710	13,2	6,1	6,0	8,8	39,6	39,3	21,1	100,0
2017 H1	22.117	23.850	13.333	59.299	8,2	17,7	0,3	9,8	37,3	40,2	22,5	100,0
H2	23.354	24.351	14.080	61.785	16,3	16,7	7,7	14,4	37,8	39,4	22,8	100,0
2018 H1	25.728	26.415	14.426	66.570	16,3	10,8	8,2	12,3	38,6	39,7	21,7	100,0
H2	27.004	25.957	14.775	67.736	15,6	6,6	4,9	9,6	39,9	38,3	21,8	100,0
2017	45.471	48.200	27.413	121.084	12,2	17,2	4,0	12,1	37,6	39,8	22,6	100,0
2018	52.733	52.373	29.201	134.306	16,0	8,7	6,5	10,9	39,3	39,0	21,7	100,0

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri (www.tuik.gov.tr)

EK.1.4. TÜRKİYE’NİN İHRACATINDA İLK 20 FASIL (1) - Yıllık

Fasıl No	Fasıl Adı	(Milyon \$)					
		2013	2014	2015	2016	2017	2018
87	MOTORLU KARA TAŞITLARI, TRAKTÖR, BİSİKLET, MOTOSİKLET VE DİĞER	17.000	18.063	17.463	19.802	23.941	26.759
84	NÜKLEER REAKTÖRLER, KAZAN, MAKİNA VE CİHAZLAR, ALETLER, PARÇALARI	12.989	13.591	12.333	12.339	13.825	15.830
72	DEMİR VE ÇELİK	9.919	9.244	6.556	6.180	8.230	11.551
61	ÖRME GİYİM EŞYASI VE AKSESUARLARI	9.245	10.024	8.926	8.849	8.840	9.052
85	ELEKTRİKLİ MAKİNA VE CİHAZLAR, AKSAM VE PARÇALARI	9.544	9.692	8.278	7.828	8.090	8.724
71	İNCİLER, KIYMETLİ TAŞ VE METAL MAMULLERİ, MADENİ PARALAR	6.999	7.717	11.264	12.176	10.879	7.171
73	DEMİR VEYA ÇELİKTEN EŞYA	6.148	6.356	5.465	4.964	5.599	6.543
62	ÖRÜLMEMİŞ GİYİM EŞYASI VE AKSESUARLARI	5.714	6.233	5.916	5.925	5.948	6.268
39	PLASTİK VE PLASTİKTEN MAMUL EŞYA	5.609	6.097	5.358	5.026	5.474	6.045
27	MİNERAL YAKITLAR, MİNERAL YAĞLAR VE MÜSTAHSALLARI, MUMLAR	6.725	6.112	4.518	3.211	4.327	4.411
08	YENİLEN MEYVALAR, KABUKLU YEMİŞLER, TURUNÇGİL VE KAVUN KABUĞU	3.969	4.327	4.355	3.873	3.940	3.961
94	MOBİLYALAR, AYDINLATMA, REKLAM LAMBALARI, PREFABRİK YAPILAR	2.831	2.971	2.753	2.659	2.760	3.131
76	ALUMİNYUM VE ALUMİNYUM EŞYA	2.363	2.547	2.370	2.237	2.512	2.995
40	KAUÇUK VE KAUKUKTAN EŞYA	2.482	2.597	2.165	2.202	2.494	2.822
25	TUZ, KÜKÜRT, TOPRAK VE TAŞLAR, ALÇILAR VE ÇİMENTO	2.746	2.548	2.253	2.174	2.572	2.617
57	HALILAR VE DİĞER DOKUMAYA ELVERİŞLİ MADDEDEN YER KAPLAMALARI	2.188	2.348	2.009	1.913	2.162	2.264
63	MENSUCATTAN MAMUL DİĞER EŞYA, KULLANILMIŞ EŞYA, PAÇAVRALAR	2.191	2.228	1.899	1.954	2.017	2.053
20	SEBZE, MEYVA, BİTKİ PARÇALARI, SERT KABUKLU YEMİŞ KONSERVELERİ	1.801	2.090	2.187	1.848	1.880	1.908
28	İNORGANİK KİMYASAL MÜSTAHSALLAR, ORGANİK, İNORGANİK BİLEŞİKLER	1.199	1.321	1.249	1.086	1.317	1.848
52	PAMUK	1.928	1.875	1.703	1.719	1.717	1.827
	LİSTE TOPLAMI	113.590	117.982	109.023	107.967	118.526	127.780
	GENEL İHRACAT	151.803	157.610	143.839	142.530	156.993	167.967
	GENEL İHRACAT İÇİNDEKİ PAYI	74,8	74,9	75,8	75,8	75,5	76,1

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri (www.tuik.gov.tr)

EK.1.5. DAHİLDE İŞLEME İZİN BELGELERİ - SEKTÖREL

	Yıllık							
	Öngörülen İhracat		Öngörülen İthalat		İthalat Oranı %			
	Belge sayısı		(Milyon \$)		(Milyon \$)			
SEKTÖRLER	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
HİZMETLER	0	0	0	0	0	0	-	-
Bilgisayar Yazılımı	0	0	0	0	0	0	-	-
İMALAT	7.894	7.849	71.296	67.566	35.720	37.794	50,1	55,9
Gıda ürünleri	3.107	2.789	8.987	7.039	4.920	4.104	54,7	58,3
İçecekler	6	5	37	23	3	5	9,0	19,6
Tütün ürünleri	19	19	690	435	237	136	34,4	31,3
Tekstil ürünleri	1.809	1.817	9.221	6.335	2.755	2.879	29,9	45,4
Giyim eşyaları	623	618	4.521	2.216	712	843	15,7	38,0
Deri ve ilgili ürünler	82	110	221	291	81	122	36,9	41,9
Ağaç,ürn. mantar ürn. (mob. hariç); saz, saman ve benzeri malz.	22	26	325	291	177	135	54,4	46,4
Kağıt ve kağıt ürünleri	99	121	1.005	1.169	462	614	45,9	52,5
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	22	22	101	105	56	51	55,6	49,2
Kimyasallar ve kimyasal ürünler	285	320	1.769	2.031	1.047	1.296	59,2	63,8
Temel eczacılık ürünleri ve eczacılığa ilişkin malzemeler	12	8	52	39	27	21	51,0	54,2
Kauçuk ve plastik ürünler	518	531	2.272	2.115	1.193	1.141	52,5	54,0
Diğer metalik olmayan mineral ürünler	33	39	384	412	119	155	31,0	37,7
Ana metal sanayii	370	411	9.466	11.882	6.402	8.292	67,6	69,8
Fabrikasyon metal ürünleri (makine ve teçhizat hariç)	275	279	1.970	1.706	1.020	929	51,8	54,5
Bilgisayarlar, elektronik ve optik ürünler	44	33	1.651	822	1.277	620	77,4	75,4
Elektrikli teçhizat	195	243	5.612	6.302	3.070	3.507	54,7	55,7
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman	68	107	630	674	307	315	48,8	46,7
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork)	201	232	21.447	22.664	11.341	12.112	52,9	53,4
Diğer ulaşım araçları	27	40	600	847	364	455	60,7	53,8
Mobilya	42	49	186	115	64	35	34,5	30,8
Diğer İmalatlar	30	30	50	54	22	27	43,9	50,3
Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı	5	0	98	0	63	0	64,6	-
Suyun toplanması, arıtılması dağıtılması	0	0	0	0	0	0	-	-
Atığın toplanması, ıslahı ve imhası ; maddelerin geri kazanımı	0	0	0	0	0	0	-	-

Bina dışı yapıların inşaatı	0	0	0	0	0	0	-	-
MADENCİLİK	2	0	1	0	1	0	49,3	-
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri	2	0	1	0	1	0	49,3	-
TARIM	2	0	8	0	6	0	73,1	-
Bitk. ve hayv. üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	1	0	1	0	0	0	42,0	-
Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği	1	0	7	0	6	0	76,5	-
GENEL TOPLAM	7.898	7.849	71.306	67.566	35.726	37.794	50,1	55,9

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri (www.tuik.gov.tr)

EK.1.6. VERGİ RESİM VE HARÇ İSTİSNASI BELGELERİ - SEKTÖREL

	Belge sayısı		Öngörülen Hizmet Geliri (Milyon \$)	
	2017	2018	2017	2018
SEKTÖRLER	2017	2018	2017	2018
İMALAT	272	452	4.328	12.986
Diğerleri İmalatlar	17	21	24	284
Ana metal sanayii	4	2	6	4
Fabrikasyon metal ürünler (makine ve teçhizat hariç)	35	135	243	2.929
Bilgisayarlar, elektronik ve optik ürünler	90	144	1.540	3.627
Elektrikli teçhizat	48	52	116	136
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipmanlar	15	29	280	256
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork)	36	45	1.012	5.015
Diğer ulaşım araçları	15	15	914	470
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	12	9	192	264
HİZMETLER	634	576	17.035	11.908
Diğerleri	4	10	12	339
Su yolu taşımacılığı	18	12	133	65
Atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	0	0	0	0
Bina inşaatı	72	95	1.663	1.322
Bina dışı yapıların inşaatı	173	118	9.590	4.320
Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	59	89	317	411
Hava yolu taşımacılığı	7	11	3.084	3.258
Konaklama	113	90	877	839
Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili faaliyetler	16	41	70	169
Mimarlık ve mühendislik faaliyetleri; teknik test ve analiz faaliyetleri	114	52	547	142
Seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler	58	58	741	1.044
GENEL TOPLAM	906	1.028	21.362	24.894

EK.1.7. DIŞ TİCARET VE EKONOMİK GÖSTERGELER

YILLAR	DIŞ TİCARET - YILLIK (Milyon \$)						İHR / İTH %	DÖVİZ PARİTE					TEFE (ÜFE) %	KAPASİTE KUL. ORANI YILLIK ORT.	GSYH Büyüme %
	İHRACAT	Değ.%	İTHALAT	Değ.%	DENGE	HACİM		Dolar/TL	Değ.%	EURO/TL	Değ.%	EURO/\$			
1991	13.593	4,9	21.047	-5,6	-7.454	34.640	64,6	0,0042	60,2	...	...	...	59,2	75,6	0,3
1992	14.715	8,2	22.871	8,7	-8.156	37.586	64,3	0,0069	64,8	...	...	...	61,4	77,3	6,4
1993	15.345	4,3	29.428	28,7	-14.083	44.773	52,1	0,0111	60,5	...	...	...	60,3	80,5	8,1
1994	18.106	18,0	23.270	-20,9	-5.164	41.376	77,8	0,0299	169,9	...	...	...	149,6	72,9	-6,1
1995	21.637	19,5	35.709	53,5	-14.072	57.346	60,6	0,0460	53,9	...	...	...	64,9	78,5	8,0
1996	23.224	7,3	43.627	22,2	-20.402	66.851	53,2	0,0818	78,0	...	...	...	84,9	78,0	7,1
1997	26.261	13,1	48.559	11,3	-22.298	74.820	54,1	0,1528	86,8	...	...	...	91,0	79,4	8,3
1998	26.974	2,7	45.921	-5,4	-18.947	72.895	58,7	0,2622	71,6	...	...	...	54,3	76,5	3,9
1999	26.587	-1,4	40.671	-11,4	-14.084	67.258	65,4	0,4222	61,0	0,4478	...	1,06	62,9	72,4	-3,4
2000	27.775	4,5	54.503	34,0	-26.728	82.278	51,0	0,6267	48,5	0,5767	28,8	0,92	32,7	75,9	6,6
2001	31.334	12,8	41.399	-24,0	-10.065	72.733	75,7	1,2313	96,5	1,0990	90,6	0,89	88,6	70,9	-6,0
2002	36.059	15,1	51.554	24,5	-15.495	87.613	69,9	1,5131	22,9	1,4367	30,7	0,95	30,8	75,4	6,4
2003	47.253	31,0	69.340	34,5	-22.087	116.593	68,1	1,5003	-0,8	1,6934	17,9	1,13	13,9	78,4	5,6
2004	63.167	33,7	97.540	40,7	-34.373	160.707	64,8	1,4292	-4,7	1,7762	4,9	1,24	13,8	81,7	9,6
2005	73.476	16,3	116.774	19,7	-43.298	190.251	62,9	1,3473	-5,7	1,6776	-5,6	1,25	2,7	80,7	9,0
2006	85.535	16,4	139.576	19,5	-54.041	225.111	61,3	1,4380	6,7	1,8087	7,8	1,26	11,6	81,7	7,1
2007	107.272	25,4	170.063	21,8	-62.791	277.334	63,1	1,3078	-9,1	1,7868	-1,2	1,37	5,9	82,0	5,0
2008	132.027	23,1	201.964	18,8	-69.936	333.991	65,4	1,2992	-0,7	1,9049	6,6	1,47	8,1	78,5	0,8
2009	102.143	-22,6	140.928	-30,2	-38.786	243.071	72,5	1,5545	19,7	2,1609	13,4	1,39	5,9	66,9	-4,7
2010	113.883	11,5	185.544	31,7	-71.661	299.428	61,4	1,5076	-3,0	1,9990	-7,5	1,33	8,9	73,8	8,5
2011	134.907	18,5	240.842	29,8	-105.935	375.749	56,0	1,6781	11,3	2,3336	16,7	1,39	13,3	77,0	11,1
2012	152.462	13,0	236.545	-1,8	-84.083	389.007	64,5	1,8011	7,3	2,3156	-0,8	1,29	2,5	76,5	4,8
2013	151.803	-0,4	251.661	6,4	-99.859	403.464	60,3	1,9054	5,8	2,5308	9,3	1,33	7,0	76,7	8,5
2014	157.610	3,8	242.177	-3,8	-84.567	399.787	65,1	2,1918	15,0	2,9112	15,0	1,33	6,4	75,0	5,2
2015	143.839	-8,7	207.234	-14,4	-63.395	351.073	69,4	2,7249	24,3	3,0237	3,9	1,11	5,7	76,8	6,1
2016	142.530	-0,9	198.618	-4,2	-56.089	341.148	71,8	3,0267	11,1	3,3458	10,7	1,11	9,9	77,4	3,2
2017	156.993	10,1	233.800	17,7	-76.807	390.793	67,1	3,6543	20,7	4,1238	23,3	1,13	15,5	78,5	7,4
2018	167.924	7,0	223.047	-4,6	-55.123	390.971	75,3	4,8221	32,0	5,6729	37,6	1,18	33,6	76,8	2,6
2018 (2)	54.982	8,5	82.451	20,9	-27.469	137.433	66,7	4,4221 (3)	23,9	5,2317 (3)	32,8	1,18	20,2 (4)	78,3 (5)	7,4 (1)
2019 (2)	56.705	3,1	66.482	-19,4	-9.777	123.187	85,3	6,0604 (3)	37,0	6,7795 (3)	29,6	1,12	28,7 (4)	77,1 (5)	-2,6 (1)

(1) 2018-2019 (Q1)

(2) 2018-2019 (Ocak-Nisan)

(3) 2018-2019 Mayıs ayı (Merkez Bankası Satış Kuru)

(4) 2018-2019 Mayıs ayı (2014 Ocak ayından itibaren 2003=100 Temel yıllık Üretici Fiyatları Genel Endeksi (ÜFE) yerine, Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE olarak hesaplanmaktadır.)

(5) 2018-2019 Haziran ayı (2010 Ocak ayından itibaren İki Sektörlere Göre Kapasite Kullanım Oranı Merkez Bankası tarafından hesaplanmaktadır.)

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

EK.1.8. İHRACAT - ÜLKELER VE ÜLKE GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI - YILLIK

Milyon \$	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Değişim %
GENEL TOPLAM	151.803	157.610	143.839	142.530	156.993	167.967	7,0
A. AB ÜLKELERİ (28)	63.040	68.514	63.998	68.344	73.906	83.987	13,6
ALMANYA	13.703	15.147	13.417	13.999	15.119	16.143	6,8
AVUSTURYA	1.057	1.135	1.025	1.045	1.114	1.160	4,2
BELÇİKA	2.574	2.939	2.558	2.548	3.151	3.952	25,4
BULGARİSTAN	1.971	2.040	1.676	2.383	2.803	2.670	-4,7
ÇEK CUMHURİYETİ	772	837	769	804	908	1.001	10,3
DANİMARKA	1.005	1.077	902	947	1.011	1.070	5,8
ESTONYA	197	178	118	172	106	92	-13,3
FİNLANDİYA	298	329	266	292	297	339	14,1
FRANSA	6.377	6.464	5.845	6.022	6.584	7.289	10,7
HIRVATİSTAN	202	287	252	278	314	405	29,0
HOLLANDA	3.538	3.459	3.155	3.589	3.864	4.762	23,2
İNGİLTERE	8.785	9.903	10.556	11.686	9.603	11.111	15,7
İRLANDA	380	471	467	495	527	754	43,2
İSPANYA	4.334	4.750	4.742	4.988	6.302	7.712	22,4
İSVEÇ	1.149	1.320	1.189	1.215	1.414	1.480	4,7
İTALYA	6.718	7.141	6.887	7.581	8.473	9.563	12,9
LETONYA	151	193	173	197	127	126	-1,3
LİTVANYA	403	351	300	259	302	276	-8,5
LÜKSEMBURG	52	66	37	60	36	67	86,6
MACARİSTAN	652	694	712	832	1.080	1.155	6,9
MALTA	887	1.015	494	239	540	480	-11,1
POLONYA	2.059	2.402	2.329	2.651	3.071	3.348	9,0
PORTEKİZ	617	558	558	651	811	1.109	36,7
ROMANYA	2.616	3.008	2.816	2.671	3.139	3.874	23,4
SLOVAK CUMHURİYETİ	436	472	546	384	387	532	37,3
SLOVENYA	666	743	810	927	1.158	1.430	23,5
YUNANİSTAN	1.437	1.537	1.401	1.427	1.663	2.089	25,6
B. TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	2.413	2.270	1.907	1.822	1.995	2.186	9,6
C.DİĞER ÜLKELER	86.350	86.826	77.934	72.364	81.092	81.794	0,9
1-DİĞER AVRUPA ÜLKELERİ	14.214	15.184	14.141	9.736	9.805	11.704	19,4
İSVİÇRE	1.015	3.208	5.675	2.676	888	1.734	95,3
K.K.T.C.	1.117	1.195	1.006	907	1.097	1.226	11,7

RUSYA FEDERASYONU	6.964	5.943	3.588	1.733	2.734	3.401	24,4
UKRAYNA	2.189	1.729	1.121	1.253	1.341	1.467	9,4
DİĞER	2.929	3.109	2.750	3.167	3.745	3.877	3,5
2-AFRİKA ÜLKELERİ	14.146	13.754	12.449	11.406	11.674	14.452	23,8
CEZAYİR	2.003	2.079	1.826	1.736	1.713	2.032	18,6
FAS	1.193	1.407	1.338	1.469	1.658	1.990	20,0
GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ	620	545	489	406	485	534	10,1
LİBYA	2.753	2.060	1.420	906	881	1.498	70,1
MISIR	3.200	3.298	3.125	2.733	2.361	3.054	29,4
TUNUS	892	915	819	911	913	905	-0,9
DİĞER	3.485	3.451	3.433	3.245	3.664	4.439	21,2
3-AMERİKA ÜLKELERİ	9.711	10.083	9.225	9.345	12.166	12.822	5,4
A.B.D.	5.640	6.342	6.396	6.623	8.654	8.304	-4,0
KANADA	940	950	671	729	1.046	1.272	21,7
MEKSİKA	239	312	344	444	441	600	36,0
DİĞER	2.893	2.478	1.815	1.549	2.025	2.645	30,6
4-ASYA ÜLKELERİ	47.591	46.974	41.393	40.988	46.608	41.816	-10,3
YAKIN VE ORTADOĞU ÜLKELERİ	35.575	35.384	31.086	31.304	35.337	29.463	-16,6
AZERBAYCAN	2.960	2.875	1.899	1.285	1.357	1.475	8,7
B.A.E.	4.966	4.656	4.681	5.407	9.184	3.136	-65,9
GÜRCİSTAN	1.246	1.444	1.109	1.177	1.209	1.315	8,8
IRAK	11.949	10.888	8.550	7.637	9.055	8.350	-7,8
İRAN	4.193	3.886	3.664	4.966	3.259	2.393	-26,6
İSRAİL	2.650	2.951	2.698	2.956	3.407	3.895	14,3
KUVEYT	335	372	483	431	440	534	21,4
SURİYE	1.024	1.801	1.522	1.322	1.363	1.345	-1,3
SUUDİ ARABİSTAN	3.191	3.047	3.473	3.172	2.735	2.636	-3,6
ÜRDÜN	744	907	835	711	682	861	26,1
DİĞER	14.265	13.445	10.723	9.877	11.700	11.873	1,5
DİĞER ASYA ÜLKELERİ	12.017	11.591	10.307	9.684	11.271	12.353	9,6
5-AVUSTRALYA VE YENİ ZELANDA	538	600	619	736	648	805	24,3
6-DİĞER ÜLKE VE BÖLGELER	149	231	106	152	192	195	1,3

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri (www.tuik.gov.tr)

EK.1.9. TÜRKİYE’NİN İHRACATININ ÖNEMLİ ÖLÇÜDE ARTTIĞI ÜLKELER

Yıllık Analiz				
ÜLKELER/Milyon \$	2017	2018	Fark (1)	Değişim %
İNGİLTERE	9.603	11.111	1.508	15,7
İSPANYA	6.302	7.712	1.410	22,4
İTALYA	8.473	9.563	1.089	12,9
ALMANYA	15.119	16.143	1.024	6,8
HOLLANDA	3.864	4.762	897	23,2
İSVİÇRE	888	1.734	846	95,3
BELÇİKA	3.151	3.952	800	25,4
ROMANYA	3.139	3.874	735	23,4
FRANSA	6.584	7.289	704	10,7
MISIR	2.361	3.054	694	29,4
RUSYA FEDERASYONU	2.734	3.401	667	24,4
LİBYA	881	1.498	618	70,1
İSRAİL	3.407	3.895	487	14,3
KATAR	649	1.097	448	69,0
YUNANİSTAN	1.663	2.089	426	25,6
HİNDİSTAN	759	1.122	363	47,9
GÜNEY KORE	584	929	345	59,1
FAS	1.658	1.990	332	20,0
CEZAYİR	1.713	2.032	319	18,6
PORTEKİZ	811	1.109	298	36,7
LİSTE TOPLAMI	74.344	88.353	14.009	18,8
GENEL TOPLAM	156.993	167.967	10.974	7,0

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri (www.tuik.gov.tr)

EK.1.10. TÜRKİYE’NİN İHRACATININ ÖNEMLİ ÖLÇÜDE AZALDIĞI ÜLKELER

	2017	2018	Fark	Değişim %
B.A.E.	9.184	3.136	-6.048	-65,9
İRAN	3.259	2.393	-866	-26,6
IRAK	9.055	8.350	-704	-7,8
TÜRKMENİSTAN	1.038	467	-571	-55,0
A.B.D.	8.654	8.304	-350	-4,0
SİNGAPUR	679	438	-241	-35,5
İZLANDA	200	24	-176	-88,1
BULGARİSTAN	2.803	2.670	-133	-4,7
SUUDİ ARABİSTAN	2.735	2.636	-98	-3,6
MALTA	540	480	-60	-11,1
BRİTANYA VİRGİN ADALARI	56	4	-52	-93,2
KAZAKİSTAN	746	695	-51	-6,8
SUDAN	395	361	-34	-8,7
NORVEÇ	547	513	-34	-6,1
NAMİBYA	55	23	-32	-58,6
AFGANİSTAN	172	146	-27	-15,5
LİTVANYA	302	276	-26	-8,5
ÇİN	2.936	2.913	-23	-0,8
RUANDA	43	21	-22	-50,9
MOLDOVA	285	266	-18	-6,5
LİSTE TOPLAMI	43.684	34.117	-9.567	-21,9
GENEL TOPLAM	156.993	167.967	10.974	7,0

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri (www.tuik.gov.tr)

EK.1.11. DÜNYA İHRACATI 2007-2017 (Milyon Dolar)

YILLAR	2007 Milyon (USD)	2008 Milyon (USD)	2009 Milyon (USD)	2010 Milyon (USD)	2011 Milyon (USD)	2012 Milyon (USD)	2013 Milyon (USD)	2014 Milyon (USD)	2015 Milyon (USD)	2016 Milyon (USD)	2017 Milyon (USD)
TOPLAM DÜNYA İHRACATI	14.023. 000	16.160. 000	12.555. 000	15.301. 000	18.338. 000	18.496. 000	18.948. 000	18.995. 000	16.489. 000	16.028. 701	17.729. 953
KUZEY AMERİKA	1.840.7 50	2.035.2 10	1.601.8 85	1.964.3 00	2.283.4 30	2.372.0 75	2.417.9 40	2.492.4 10	2.293.1 70	2.215.2 79	2.377.1 03
ABD	1.148.1 99	1.287.4 42	1.056.0 43	1.278.4 95	1.482.5 08	1.545.7 03	1.579.5 93	1.620.5 32	1.502.5 72	1.451.0 11	1.546.7 25
Bermuda	27	24	29	15	13	11	12	21	22	19	20
Kanada	420.693	456.471	316.094	387.481	451.335	455.592	458.318	474.725	409.952	390.307	420.861
Meksika	271.821	291.265	229.712	298.305	349.569	370.770	380.015	397.129	380.623	373.939	409.494
GÜNEY ve ORTA AMERİKA	514.100	617.100	474.200	591.900	761.400	752.100	732.400	684.900	541.400	515.960	583.061
Antigua ve Barbuda	59	65	51	46	56	63	68	55	61	78	35
Arjantin	55.779	70.018	55.672	68.187	84.051	79.982	75.963	68.335	56.788	57.879	58.427
Aruba	5.206	5.456	1.952	265	5.180	1.389	279	259	334	286	120
Bahamalar	802	956	711	702	834	984	955	859	527	481	605
Barbados	524	488	379	429	475	565	457	435	483	517	440
Belize	416	469	381	478	604	627	609	589	538	443	404
Bolivya	4.504	6.525	4.960	6.402	8.358	11.254	11.657	12.266	8.299	7.000	7.714
Brezilya	160.649	197.942	152.995	201.915	256.040	242.578	242.034	225.101	191.134	185.286	217.769
Dominik	37	40	33	37	29	34	35	36	30	23	21
Dominik Cumhuriyeti	7.160	6.748	5.483	6.754	8.492	9.069	9.651	9.920	9.523	9.860	10.300
Ekvator	14.321	18.818	13.863	17.490	22.322	23.765	24.848	25.724	18.331	16.798	19.122
El Salvador	4.015	4.641	3.866	4.499	5.308	5.339	5.491	5.273	5.485	5.420	5.760
Grenada	33	31	29	25	31	35	38	37	33	30	25
Guatemala	6.898	7.737	7.214	8.463	10.401	9.979	10.028	10.834	10.677	10.465	11.002
Guyana	679	795	763	880	1.129	1.416	1.375	1.167	1.170	1.441	1.490
Haiti	522	480	576	579	767	815	885	951	1.030	1.036	980
Hollanda Antilleri	676	1.088	810	807	0	0	0	0	0	0	0
Honduras	5.784	6.199	4.827	6.264	7.977	8.359	7.805	8.072	8.041	7.940	8.600
Jamaika	2.254	2.439	1.316	1.328	1.623	1.712	1.569	1.452	1.263	1.202	1.295
Kolombiya	29.991	37.626	32.853	39.713	56.915	60.125	58.824	54.795	35.690	31.757	37.800
Kostarika	9.337	9.504	8.784	9.448	10.408	11.433	11.603	11.252	9.422	9.634	10.251
Küba	3.981	3.957	3.092	4.914	6.440	5.900	5.566	5.187	3.350	2.400	2.600
Nikaraguay	2.186	2.531	2.391	3.251	4.133	4.686	4.794	5.126	4.839	4.782	5.170
Panama	8.821	9.817	10.717	10.987	14.555	16.215	14.755	13.184	10.993	11.195	11.450
Paraguay	4.724	6.407	5.080	6.505	7.763	7.283	9.456	9.636	8.361	8.494	8.680
Peru	28.094	31.019	26.962	35.803	46.376	47.411	42.861	39.533	34.236	37.020	44.918
St. Kitts ve Nevis	34	51	38	32	45	46	41	42	41	51	50
St. Lucia	98	164	166	215	160	182	174	161	180	120	115
St. Vincent ve Grenadiller	48	52	49	42	38	43	49	48	46	47	40
Surinam	1.359	1.743	1.402	2.026	2.467	2.695	2.394	2.145	1.652	1.439	2.100
Şili	67.972	64.510	55.463	71.109	81.438	77.791	76.477	75.675	62.232	60.597	68.306

Trinidad ve Tobago	13.396	18.650	9.126	10.982	14.944	12.983	12.770	11.806	10.804	7.632	7.000
Uruguay	4.518	5.942	5.405	6.724	7.912	8.709	9.067	9.133	7.682	6.997	7.889
AVRUPA	5.803.060	6.483.420	5.021.190	5.650.065	6.654.100	6.464.040	6.774.160	6.803.610	5.958.610	5.948.488	6.501.080
AB (28)	5.366.010	5.954.870	4.613.535	5.183.905	6.092.185	5.808.580	6.074.180	6.154.675	5.389.370	5.379.857	5.903.875
Almanya	1.321.214	1.446.171	1.120.041	1.258.924	1.473.985	1.401.113	1.445.067	1.494.608	1.326.765	1.334.356	1.448.302
Arnavutluk	1.078	1.355	1.091	1.545	1.951	1.968	2.332	2.431	1.930	1.962	2.301
Avusturya	163.620	181.289	136.989	152.560	177.428	166.611	175.156	178.248	152.841	152.099	168.020
Belçika	430.952	471.840	370.125	407.692	475.672	445.939	468.760	472.319	396.909	398.033	429.528
Bosna Hersek	4.152	5.021	3.954	4.803	5.850	5.162	5.687	5.891	5.099	5.327	6.300
Bulgaristan	18.518	22.362	16.318	20.630	28.208	26.686	29.579	29.285	25.383	26.590	30.024
Çek Cumhuriyeti	122.498	146.799	112.955	132.982	162.939	157.041	162.274	175.095	157.953	162.714	180.126
Danimarka	103.171	116.923	93.984	96.440	111.864	105.469	110.107	110.887	95.484	95.345	102.532
Estonya	11.010	12.458	9.048	11.591	16.709	16.087	16.321	16.052	12.836	13.169	14.472
Finlandiya	90.025	96.455	62.854	69.518	79.142	73.077	74.437	74.361	59.859	57.618	67.876
Fransa	559.612	616.240	484.781	523.767	596.473	568.708	580.963	580.471	505.784	501.765	535.186
Güney Kıbrıs	1.394	1.633	1.257	1.402	1.818	1.740	2.019	1.811	1.856	2.967	3.211
Hırvatistan	12.340	14.112	10.403	11.806	13.338	12.371	12.659	13.858	12.941	13.825	16.005
Hollanda	550.755	637.918	497.891	574.251	667.101	655.374	671.556	672.671	569.727	571.436	652.000
İngiltere	441.831	472.168	354.893	415.959	506.570	472.792	540.616	505.205	460.153	409.578	444.982
İrlanda	121.543	125.719	115.928	116.497	125.740	116.773	114.356	118.908	123.935	130.869	136.761
İspanya	253.297	281.493	227.338	254.418	306.551	295.250	317.833	324.536	282.478	290.054	320.515
İsveç	168.817	183.327	130.781	158.549	186.963	172.345	167.550	164.362	140.083	139.487	153.140
İsviçre	172.078	200.759	172.474	195.609	234.819	312.464	357.851	311.203	289.820	302.902	299.605
İtalya	499.882	542.748	406.909	447.301	523.258	501.306	518.268	529.899	457.437	461.875	506.226
İzlanda	4.783	5.382	4.057	4.604	5.347	5.064	4.998	5.053	4.742	4.457	4.864
Karadağ	626	617	388	437	628	469	494	441	352	361	421
Letonya	8.308	10.144	7.702	9.532	13.130	14.112	14.467	14.557	12.136	12.153	13.823
Litvanya	17.144	23.646	16.454	20.748	28.050	29.611	32.598	32.364	25.412	25.024	29.857
Lüksemburg	22.933	25.694	21.339	19.748	20.866	18.833	18.445	19.243	17.232	15.768	15.734
Macaristan	95.400	108.504	83.008	95.483	112.312	103.570	107.503	110.619	98.575	101.916	113.602
Makedonya	3.398	3.991	2.708	3.351	4.478	4.015	4.299	4.934	4.490	4.787	5.671
Malta	3.437	3.481	2.857	3.586	4.386	4.250	3.637	2.930	2.580	3.147	2.507
Norveç	136.354	171.764	116.778	130.657	160.410	160.953	156.022	144.591	103.920	89.483	101.976
Polonya	140.146	170.458	136.503	159.724	188.696	185.374	204.984	220.152	199.192	202.527	230.933
Portekiz	52.482	57.137	44.211	49.406	59.617	58.090	62.823	63.907	55.282	55.370	62.211
Romanya	40.488	49.535	40.567	49.579	63.035	57.841	65.835	69.737	60.590	63.528	70.734
Sırbistan	8.825	10.972	8.345	9.795	11.779	11.229	14.613	14.845	13.379	14.882	16.941
Slovakya	58.516	71.142	56.082	64.664	79.830	80.612	85.750	86.460	75.274	77.560	84.578
Slovenya	30.102	34.128	26.177	29.200	34.682	32.163	34.019	35.969	31.945	32.922	38.393
Türkiye	107.272	132.027	102.143	113.883	134.907	152.462	151.803	157.610	143.839	142.530	157.006
Yunanistan	23.578	26.382	20.469	27.950	33.819	35.441	36.601	36.163	28.725	28.165	32.597
BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU	520.475	702.540	450.310	589.215	785.950	799.810	780.650	735.870	499.545	416.029	517.565
Azerbaycan	21.269	30.586	21.097	26.476	34.495	32.634	31.703	28.260	15.586	13.118	15.800
Beyaz Rusya	24.275	32.571	21.304	25.284	41.419	46.060	37.203	36.081	26.660	23.537	29.222
Ermenistan	1.152	1.057	710	1.011	1.334	1.380	1.479	1.547	1.487	1.792	2.243
Gürcistan	1.232	1.495	1.134	1.677	2.189	2.376	2.910	2.861	2.205	2.113	2.728
Kazakistan	47.755	71.172	43.196	59.971	84.336	86.449	84.700	79.460	45.956	36.737	48.342

Kırgızistan	1.321	1.856	1.673	1.756	1.979	1.894	2.007	1.884	1.470	1.573	1.791
Moldova	1.342	1.591	1.283	1.541	2.217	2.162	2.428	2.340	1.967	2.045	2.425
Özbekistan	8.029	10.298	10.735	11.695	13.254	11.210	12.643	13.000	10.000	9.000	10.500
Rusya Federasyonu	354.403	471.606	303.388	400.630	522.011	529.256	523.276	497.764	341.465	281.851	353.116
Tacikistan	1.468	1.409	1.010	1.195	1.257	1.360	1.162	977	891	899	1.200
Türkmenistan	8.932	11.945	5.000	6.500	13.000	16.500	16.800	17.500	14.000	7.000	7.000
Ukrayna	49.296	66.954	39.782	51.478	68.460	68.530	64.338	54.199	37.859	36.364	43.199
AFRİKA	436.500	562.200	393.500	521.400	610.700	639.700	600.500	551.300	390.800	352.324	416.694
Angola	44.396	63.914	40.828	50.595	67.310	71.093	68.247	59.170	33.181	27.306	33.129
Benin	1.047	1.282	1.225	1.282	1.410	1.443	1.982	2.563	1.516	1.765	2.107
Botsvana	5.174	4.951	3.456	4.693	5.882	5.971	7.911	8.509	6.321	7.362	5.896
Burkina Faso	623	693	900	1.591	2.399	2.182	2.356	2.453	2.176	2.306	2.408
Burundi	59	57	67	101	123	134	91	132	121	109	161
Cezayir	60.163	79.298	45.174	57.053	73.489	71.866	64.974	62.886	34.668	30.026	34.925
Cibuti	58	69	77	85	93	118	120	129	134	139	156
Çad	3.666	4.169	2.800	3.600	4.800	4.800	3.900	3.900	2.600	1.800	1.300
Ekvator Ginesi	10.210	15.218	9.100	10.000	13.500	15.500	14.700	12.600	6.500	4.900	5.200
Eritre	13	11	11	13	430	480	337	664	499	342	351
Etiyopya	1.277	1.602	1.618	2.330	2.875	2.891	4.077	4.469	5.028	2.919	3.170
Fas	15.340	20.345	14.054	17.771	21.654	21.446	21.972	23.826	22.334	22.839	25.332
Fildişi Sahilleri (Côte d'Ivoire)	8.669	10.390	11.327	11.410	12.635	12.124	13.247	12.574	11.631	10.876	12.650
Gabon	6.309	9.566	5.356	8.686	9.766	9.493	8.950	8.473	5.652	4.363	5.603
Gambiya	13	14	66	68	95	119	106	104	109	94	85
Gana	4.195	5.270	5.840	7.960	12.785	13.552	13.752	13.217	10.321	11.137	13.486
Gine	1.203	1.342	1.050	1.471	1.433	1.928	1.701	2.007	1.437	2.414	3.258
Gine Bissau	107	128	122	127	242	131	153	166	257	274	342
Güney Afrika	69.784	80.782	61.677	91.347	108.815	99.606	95.938	91.047	81.439	75.207	89.042
Kamerun	4.230	5.241	3.552	3.878	4.517	4.274	4.514	4.926	4.190	3.408	3.610
Kape Verde	19	32	35	44	69	56	69	81	67	60	65
Kenya	4.081	5.001	4.463	5.169	5.756	6.127	5.856	6.115	5.906	5.695	5.748
Komorlar	14	7	15	21	26	20	21	23	17	31	31
Kongo	5.635	8.325	6.100	9.400	11.851	10.275	9.028	8.977	4.467	3.789	5.055
Kongo Demokratik Cumhuriyeti	3.100	4.400	3.500	5.300	6.600	6.300	6.200	6.900	5.800	5.400	7.900
Lesotho	830	884	734	878	1.172	972	847	826	844	884	1.033
Liberya	200	242	149	222	367	460	559	587	265	279	389
Libya	46.970	62.100	36.951	48.673	18.996	60.946	43.500	21.000	10.200	6.000	15.600
Madagaskar	1.238	1.310	1.052	1.149	1.590	1.516	1.923	2.196	2.048	2.325	2.346
Malavi	869	879	1.188	1.066	1.425	1.183	1.208	1.342	1.080	1.017	1.026
Mali	1.556	2.097	1.774	1.996	2.374	2.610	2.339	2.779	2.717	2.803	2.822
Mauritius	2.238	2.384	1.939	2.261	2.565	2.649	2.869	2.650	2.662	2.376	2.363
Merkezi Afrika Cumhuriyeti	178	150	120	140	190	203	116	96	85	104	124
Mısır	19.224	26.224	23.062	26.438	30.528	29.409	28.493	26.367	21.349	25.468	25.604
Moritanya	1.454	1.788	1.364	2.074	2.749	2.641	2.652	1.935	1.389	1.401	1.609
Mozambik	2.412	2.653	2.147	3.000	3.604	3.856	4.024	4.725	3.413	3.328	4.719
Namibya	2.922	3.141	3.146	4.026	4.407	4.389	4.629	4.620	4.067	4.084	4.224
Nijer	663	910	1.000	1.150	1.250	1.450	1.600	1.450	1.100	1.032	1.193
Nijerya	66.606	86.274	56.742	84.000	116.000	114.700	102.400	94.200	51.400	35.000	46.900
Ruanda	177	268	235	297	464	591	703	723	684	745	1.189

Sao Tome ve Principe	7	11	8	11	11	12	13	17	11	14	14
Senegal	1.674	2.170	2.017	2.161	2.542	2.532	2.666	2.814	2.612	2.640	2.920
Seyşeller	360	430	395	400	483	497	578	539	415	460	568
Sierra Leone	245	216	231	341	350	1.122	1.917	1.552	512	561	779
Sudan	8.879	11.671	8.257	11.404	10.193	4.066	4.790	4.454	3.169	3.094	3.024
Svaziland	1.740	1.570	1.660	1.800	1.910	1.926	1.895	1.902	1.730	1.657	2.016
Tanzanya	2.139	3.121	2.982	4.051	4.735	5.547	4.953	5.046	4.931	5.130	4.526
Togo	677	853	903	976	1.179	1.314	1.522	1.326	1.320	1.036	1.138
Tunus	15.165	19.320	14.445	16.427	17.847	17.007	17.060	16.756	14.073	13.572	14.204
Uganda	1.337	1.724	1.568	1.619	2.159	2.357	2.408	2.262	2.267	2.482	2.790
Zambiya	4.617	5.099	4.312	7.200	9.001	9.365	10.594	9.688	6.983	6.513	8.139
Zimbabve	2.400	2.200	2.269	3.199	3.512	3.882	3.507	3.064	2.703	3.319	3.991
ORTADOĞU ÜLKELERİ	766.200	1.034.100	722.200	906.800	1.267.400	1.348.500	1.346.500	1.286.900	845.800	814.277	960.987
Bahreyn	13.634	17.316	11.874	14.971	19.650	19.768	20.927	20.520	14.170	12.785	17.560
BAE	178.630	239.213	192.000	214.000	302.000	349.000	379.000	375.000	271.000	299.000	360.000
İrak	41.268	61.273	41.929	52.483	83.226	94.392	89.742	84.630	49.315	43.890	45.525
İran	88.733	113.668	78.830	101.316	132.000	104.000	82.500	88.800	63.100	73.000	92.000
İsrail	54.091	61.337	47.935	58.413	67.796	63.141	66.781	68.686	63.701	60.401	61.092
Katar	42.020	67.307	48.007	74.964	114.448	132.962	136.767	126.703	77.292	57.254	67.281
Kuveyt	62.691	87.457	54.008	69.978	102.103	118.912	115.105	104.315	54.322	46.234	55.832
Lübnan	3.574	4.454	4.187	5.021	5.664	5.615	5.170	4.548	3.982	3.930	4.026
Suriye	11.546	15.410	10.855	12.796	11.000	4.000	2.000	2.000	1.700	1.700	1.800
Suudi Arabistan	233.329	313.462	192.314	251.143	364.699	388.401	375.873	342.299	203.550	183.579	218.174
Umman	24.692	37.719	27.651	36.601	47.092	52.138	56.429	53.221	34.860	24.455	29.441
Ürdün	5.725	7.938	6.375	7.028	8.006	7.887	7.913	8.385	7.833	7.549	7.458
Yemen	6.299	7.584	6.259	8.100	9.700	8.300	8.300	7.800	1.000	500	800
ASYA	4.141.200	4.724.700	3.890.700	5.076.300	5.975.100	6.120.000	6.295.800	6.440.000	5.960.000	5.766.345	6.373.463
Afganistan	454	540	403	388	376	429	515	571	571	596	780
Avustralya	141.358	187.257	154.331	212.634	271.733	256.675	252.981	241.238	187.712	192.489	230.829
Bangladeş	12.453	15.370	15.083	19.194	24.439	25.127	29.114	30.405	32.379	34.894	35.965
Brunei	7.668	10.319	7.200	8.907	12.465	13.001	11.447	10.509	6.353	5.224	5.665
Buhutan	675	521	496	641	675	535	544	409	549	525	590
Çin	1.220.456	1.430.693	1.201.612	1.577.754	1.898.381	2.048.714	2.209.005	2.342.293	2.273.468	2.097.632	2.263.329
Endonezya	118.013	139.606	119.646	157.779	203.497	190.032	182.552	176.293	150.366	144.743	168.573
Fiji	755	922	630	841	1.069	1.221	1.108	1.373	895	926	1.030
Filipinler	50.466	49.078	38.436	51.496	48.305	52.099	56.698	62.100	58.827	57.406	63.233
Güney Kore	371.489	422.007	363.534	466.384	555.214	547.870	559.632	572.664	526.756	495.426	573.694
Hindistan	150.159	194.828	164.909	226.351	302.905	296.828	314.848	322.694	267.444	264.144	298.376
Hong Kong	349.386	370.242	329.422	400.692	455.573	492.907	535.187	524.065	510.533	516.734	550.272
Japonya	714.327	781.412	580.719	769.774	823.184	798.568	715.097	690.217	624.787	644.900	698.131
Kamboçya	4.088	4.708	4.196	5.143	6.704	7.838	9.248	10.860	8.542	10.069	11.950
Kiribati	10	8	6	4	9	6	7	5	11	11	14
Laos	923	1.092	1.053	1.746	2.190	2.271	2.264	2.662	2.769	3.352	3.950
Makao	2.543	1.997	961	870	869	1.021	1.138	1.241	1.339	1.257	1.406
Maldivler	228	331	169	198	346	314	331	301	240	256	324
Malezya	175.966	199.414	157.244	198.612	228.086	227.538	228.331	233.927	199.158	189.659	217.839
Moğolistan	1.889	2.539	1.903	2.899	4.818	4.385	4.269	5.775	4.669	4.916	6.201
Myanmar	6.253	6.882	6.662	8.661	9.238	8.877	11.233	11.031	11.429	11.831	13.300
Nepal	868	939	823	856	919	911	879	889	721	696	750

Pakistan	17.838	20.323	17.523	21.410	25.383	24.567	25.121	24.706	22.089	20.375	21.569
Palau	11	10	6	6	6	9	7	6	6	7	6
Papua Yeni Gine	4.681	5.713	4.394	5.742	6.908	6.328	5.951	5.670	8.453	8.185	10.050
Samoa	97	72	46	70	66	76	62	50	59	56	44
Singapur	299.308	338.176	269.832	351.867	409.503	408.393	410.250	409.787	346.638	338.082	373.237
Solomon Adaları	165	210	165	224	418	500	448	456	401	437	460
Sri Lanka	7.740	8.452	7.345	8.602	10.236	9.380	10.208	11.298	10.505	10.310	11.330
Tayland	153.867	177.778	152.422	193.306	222.576	229.106	228.505	227.524	214.352	215.388	236.694
Tayvan	246.677	255.629	203.675	274.601	308.257	306.409	311.428	320.092	285.344	280.321	317.381
Tonga	8	9	8	8	14	16	17	19	18	25	30
Tuvalu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vanuatu	50	57	57	49	67	55	39	63	39	50	48
Vietnam	48.561	62.685	57.096	72.237	96.906	114.529	132.033	150.217	162.107	176.581	214.323
Yeni Kaledonya	2.104	1.300	993	1.493	1.663	1.326	1.226	1.602	1.292	1.330	1.457
Yeni Zelanda	26.943	30.580	24.933	31.396	37.669	37.305	39.445	41.622	34.354	33.740	38.044

Kaynak: WTO, Dünya Dış Ticaret Örgütü

<http://stat.wto.org/StatisticalProgram/WSDBStatProgramHome.aspx?Language=E>

EK.1.12. YÜRÜRLÜKTEN KALKMIŞ KORUNMA ÖNLEMLERİ

SIRA NO	DOSYA NO	MADDE İSMİ	G.T.İ.P.	MENŞE ÜLKE	ÖNLEM	ÖNLEMİN İLK YÜRÜRLÜĞE GİRDİĞİ TARİH	ÖNLEMİN SONA ERDİĞİ TARİH
1	999	Bazı Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri	42 Kategori	ÇHC	Kota	1.01.2005	1.01.2006
2	999	Bazı Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri	44 Kategori	ÇHC*	Kota	17.12.2005	1.01.2007
3	999	Dokunmuş Mens. Esnek mahfazalar Diğerleri	5407.20 - 6305.32 - 6305.33	İran	Kota	21.01.2004	21.01.2007
4	999	Bazı Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri	44 Kategori	ÇHC	Kota	1.01.2007	31.12.2007
5	999	Bazı Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri	Tebliğ Eki Liste	ÇHC	Kota	1.01.2008	1.02.2009
6	204	Şerit Metreler	9017.80.10.90.19	ÇHC	Kota	4.11.2001	3.11.2004
7	208	Seramikten izolatörler	8546.20	ÇHC	Kota	11.06.2002	10.06.2005
8	209	Vantilatörler	8414.51.90.10.11	ÇHC	Kota	24.09.2002	23.09.2005
9	210	Gözlük Aksam ve Parça	9003.90.00.00.00	ÇHC	Kota	24.09.2002	18.04.2004
10	210	Gözlük ve Çerçeve ile Aksam	90.03 90.04 (9004.90.10.00.12-9004.90.10.00.19-9004.90.90.00.12-9004.90.90.00.19 hariç)	ÇHC	Kota	24.09.2002	22.10.2004
11	211	Düz Cam	70.04 - 70.05	İran Rusya Ukrayna	Ek mali yükümlülük	28.06.2002	27.06.2012
12	215	Çuvallar	5407.20; 6305.32; 6305.33	İran	Kota	21.01.2004	20.01.2007
13	216	Saraciye Eşyası	42.02	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük	7.03.2008	7.04.2016
14	217	Düz Cam	70.05	ÇHC	Kota	7.04.2006	6.04.2009
15	219	Bentonit	3802.90.00.90.13	Tüm Ülkeler	Ek Mali Yüklülük	8.07.2005	7.07.2008
16	223	Voltmetreler ve Ampermetreler	9030.39.81.90.00 ; 9030.39.89.90.00	Tüm Ülkeler	Ek Mali Yüklülük	12.08.2005	12.08.2008
17	224	Elektrikli Süpürge	8508.11.00.00.11 8508.19.00.00.00	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük (Eşik kıymet)	10.08.2006	9.08.2012
18	225	Naylon İplik	5402.31	İran	Ek mali yükümlülük (1,2 \$/kg)	10.08.2006	9.08.2015
19	226	Buharlı Ütü	8516.40.10.00.00	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük	10.08.2006	9.08.2012
20	227	Tuz	2501.00.31.00.00 2501.00.51.00.00 2501.00.99.10.00 2501.00.99.90.00	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük (Eşik kıymet)	11.08.2006	10.08.2009
21	228	Ayakkabılar	64.02 64.03 64.04	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük	10.08.2006	9.08.2014

22	231	Motosiklet	8711.10.00.00.11	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük 145-230 \$/adet (15/8/2014- 14/8/2015)	15.08.2006	14.08.2015
			8711.10.00.00.19				
			8711.20.10.00.00				
			8711.20.91.00.00				
			8711.20.93.00.00				
			8711.20.98.00.00				
23	232	Gözlük Çerçeveleri	9003.11.00.00.00	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük	30.01.2008	4.03.2016
			9003.19.00.00.00				
24	233	Pamuk İpliği	5205; 5206; 5207	Tüm ülkeler	Ek Mali Yükümlülük	15.07.2008	21.12.2012
25	234	Elektrikli Aletler	8508.11.00.00.19	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük	1.11.2008	31.10.2015
			8509.40.00.00.11				
			8509.40.00.00.12				
			8509.40.00.00.13				
			8509.40.00.00.15				
			8509.40.00.00.19				
			8509.80.00.00.11				
			8516.31.00.00.19				
26	235	Kibritler	36.05	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük (Eşik birim kıymet 0,9 \$/kg Maks. 3 \$/kg)	6.06.2009	5.06.2015
27	239	AYPE	3901.10.90.00.11	İran	Ek mali yükümlülük (%6,75)	5.04.2012	4.04.2015
28	241	PTA - Teleftalik Asit	2917.36.00.00.11	Tüm Ülkeler	Ek mali yükümlülük	14.08.2014	13.08.2016
29	222	Çerçevesiz Cam Aynalar	7009.91	İran	Kota	3.07.2005	5.01.2018
30	207	Cam Eşya	70.13	İran	Kota	9.05.2002	13.06.2018

Kaynak : Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Akşehir’de doğdu. Lise öğrenimini Akşehir Anadolu Lisesi’nde tamamladı. 2009 yılında Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümü’nde lisans öğrenimini tamamladı. 2009 yılının Eylül ayında Galatasaray Üniversitesi İktisat Yüksek Lisans Bölümüne girdi. 2010 yılında PwC YMM A.Ş.’de vergi asistanı olarak işe başladı. 2010-2017 yılları arasında PwC YMM A.Ş. Vergi Bölümü’nün Uluslararası Vergilendirme, Şirket Satın Alma Birleşmeleri, Tam Tasdik bölümlerinde görev aldı. 2017 Haziran ayında Kıdemli Danışman unvanı ile PwC YMM A.Ş.’deki görevinden ayrıldı. 2017 Temmuz ayında ise DRT Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim A.Ş.’de (Deloitte Türkiye) Vergi Müdürü unvanı ile işe başladı. 2018 Şubat ayında Serbest Muhasebeci Mali Müşavir unvanını almaya hak kazandı. Halen Vergi Müdürü olarak çalıştığı Deloitte Türkiye’de her yıl ekip şefi teknik eğitimlerinde görev almaktadır. 2009 yılından yanı sıra Mülkiyeliler Birliği üyesidir. Ada Sağıroğlu ve Arda Sağıroğlu adlarında iki çocuk annesidir.

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : T.C. GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
 Enstitü : SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
 Hazırlayanın Adı Soyadı : Nur Sağıroğlu
 Tez Başlığı : TÜRKİYE'NİN SEÇİLMİŞ BAZI SEKTÖRLERİNDE
 İHRACAT PERFORMANSINI BELİRLEYEN FAKTÖRLER
 Savunma Tarihi : 16 / 07 / 2019
 Danışmanı : Doç. Dr. Sevgi Gençay İncei

JÜRİ ÜYELERİ

Unvanı, Adı Soyadı

İmza

Doç. Dr. Sevgi Gençay İncei

Dr. Öğretim Üyesi Ruhi Tuncer

Doç. Dr. Armağan Emre Çakır

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. M. Yaman ÖZTEK

Dr. Öğr. Üyesi A. Fahri NEGÜŞ